

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Demografie

Studijní obor: Demografie se sociální geografii

Hana Pekárková

Vytváření domova mezi Vietnamci žijícími v Česku
Creation of Home among Vietnamese living in Czech Republic

Bakalářská práce

Praha, 2015

Vedoucí závěrečné práce: Mgr. Andrea Svobodová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze,

Podpis

Poděkování

Děkuji svým blízkým za bezmeznou podporu, vlídná slova a toleranci. Také své školitelce Mgr. Andree Svobodové za cenné rady a připomínky. Obrovský dík patří vietnamské rodině, která mi dovolila nahlédnout do svého soukromí, zdokumentovat ho a ochotně mi poskytla rozhovory.

Vytváření domova mezi Vietnamci žijícími v Česku

Abstrakt

Cílem práce je skrze analýzu rozhovorů zjistit, jakým způsobem si migranti ve svých nových domovech vytvářejí takové prostředí, aby se v něm cítili doma. Práce je rozdělena do pěti kapitol. První část práce je věnována přehledu vybraných konceptů migrace a konceptů domova. Ve druhé části je popsána metodologie a jsou zde představeni účastníci výzkumu. Ve třetí části je popsáno, jak Vietnamci přicházeli do Česka a kolik jich v současnosti v Česku žije. Poslední část je věnována samotné analýze rozhovorů. Z analýzy vyplynulo, že rodina je schopna si v hostitelské společnosti vytvořit domov skrze udržování náboženských zvyklostí, zvyklostí ohledně stolování a skrze materiální artefakty.

Klíčová slova: Vietnamci, migrace, transnacionalismus, domov, materiální artefakty

Creation of Home among Vietnamese living in Czech Republic

Abstract

The aim of this paper is to determine through an analysis of interviews how the migrants create such an environment to feel like at home in it. The paper is divided into five chapters. In the first part is review of selected concepts of migration and concepts of home. The second part describes the methodology and also are there introduced research participants. The third part describes how the Vietnamese came to the Czech Republic and how many are currently living in the Czech Republic. The last part contents the analysis of the interviews. The analysis showed that the family is, in host society, able to create a home through maintenance of religious customs, customs of eating and through material artifacts.

Keywords:

Vietnamese, migration, transnationalism, home, material artifacts

OBSAH

SEZNAM TABULEK	3
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	4
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	5
ÚVOD	6
TERMINOLOGICKÉ A KONCEPTUÁLNÍ ZARÁMOVÁNÍ.....	8
2.1 Koncepty migrace.....	8
2.2 Domov a místo	10
2.2.1. Materiální kultura.....	12
2.3 Domov ve vztahu k migraci.....	12
METODY	14
3.1 Metodologie	14
3.2 Účastníci a místo výzkumu.....	15
3.3 Postup sběru dat a jejich analýza.....	15
VIETNAMSKÁ MIGRACE DO ČESKA	17
4.1 Počet Vietnamců v Česku.....	17
4.2 Před rokem 1989.....	18
4.3 Rok 1989 až současnost	20
4.4 Zaměstnávání	21
4.5 Vietnamské podnikání.....	22
4.6 Segregace, komunita, menšina?	22
4.7 Rozmístění Vietnamců po Česku.....	23

4.8	Vietnamci v Chebu	24
	ANALÝZA ROZHOVORŮ	26
5.1	Vnímání domova	26
5.2	Vazby na původní domov	27
5.3	Pouto se současným místem	28
5.4	Nový domov	29
5.5	Vzpomínky na původní domov.....	36
5.6	Kuchyň jako centrum dění.....	38
5.7	Vliv migrace na podobu bydlení a chápání domova	39
5.8	Rodinné a společenské vztahy	39
	ZÁVĚR	42
	PŘÍLOHY	48

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1 – Počet Vietnamců v okrese Cheb v letech 2006 – 2013.....	24
---	----

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1 – Vývoj počtu Vietnamců na území ČR v letech 1994–2013, k 31. 12.....	17
Obr. č. 2 – Rozmístění Vietnamců v okresech ČR k 31. 12. 2012	23
Obr. č. 3 – Oltář s fotografiemi zesnulých rodičů manžela	31
Obr. č. 4 – Kalendář	32
Obr. č. 5 – Socha kočky.....	33
Obr. č. 6 – Vietnamské nádobí.....	34
Obr. č. 7 – Rýžovar	35
Obr. č. 8 – Gong.....	35
Obr. č. 9 – Zvířecí trofeje	36
Obr. č. 10 – Dračí ryba arowana	40

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČSÚ Český statistický úřad

MV ČR Ministerstvo vnitra České republiky

Kapitola 1

Úvod

Téma bakalářské práce jsem nevybírala dlouho, jelikož už na základní škole jsem ráda trávila čas se svými vietnamskými spolužáky a zároveň kamarády. Život Vietnamců mě doslova fascinoval svou odlišností od života českého. Úsměvné je, že až do doby, než jsem začala studovat právě na gymnáziu, mi nepřišlo zvláštní, kolik Vietnamců u nás ve městě, v Chebu, žije. Myslela jsem si, že tak to chodí všude. Oči mi otevřely až přijímací zkoušky na osmileté gymnázium, kdy z 90 přijatých studentů byla skoro třetina vietnamských dětí. Rodiče nepřijatých českých dětí byli velmi rozčileni, že tolik vietnamských žáků dostane přednost. Já v tom problém neviděla, prostě lépe zvládli přijímací zkoušky, a nevidím ho ani dnes. Často jsou vietnamské děti snaživější a pečlivější než děti české.

Bylo tedy mým přáním, aby se moje bakalářská práce týkala Vietnamců. Že se práce bude týkat vytváření reality domova, vyplynulo ze situace, že znám několik vietnamských rodin a neviděla jsem potíž v tom jednu přesvědčit, aby mi pro studijní účely odhalili své soukromí.

Hlavním cílem této bakalářské práce je popsat a analyzovat proces vytváření reality (pocitů) domova vietnamských migrantů skrze zkoumání materiálních artefaktů a praktik. K dosažení tohoto cíle si pokládám několik výzkumných otázek. Jak chápání domova a podobu bydlení ovlivňuje migrace? Jaký význam mají vzpomínky na původní domov při vytváření domova nového? Jakými způsoby udržují migranti vazby na svůj původní domov? Jak si vytvářejí pouto se současným místem? Co vnímají vietnamští migranti pod pojmem domov? Jaké praktiky migranti provozují ve svých nových

domovech tak, aby tomu novému prostoru dali nějaký smysl a aby se v nových prostorech cítili jako doma? Jak užívají prostor – materiální a sociální chápání prostoru a předmětů v něm?

Práce vychází z teorie transnacionalismu, která se od ostatních teorií liší zejména ve vztahu k vytváření domova migrantů. Jako jediná tato teorie připouští, že migranti se svým původním místem nezpřetrhají vazby, ale naopak je dále rozvíjejí a vznikají tak migrantům současně domovy dva. Samotným tématem výzkumu chci vyzdvihnout skutečnost, jakou v životě migranta hraje vztah k místu a jeho zakořeněnost v něm. Což je aspekt v současných debatách o migraci často opomíjený.

Odpovědi na výzkumné otázky a cíle zjišťuji v práci skrze kvalitativní analýzu. Analyzuji rozhovory vedené s vietnamskou rodinou bydlící v Chebu.

Práce je rozčleněna do pěti kapitol. První čtyři kapitoly jsou teoretické. Po úvodu následuje terminologické a konceptuální zarámování, kde se věnuji popisu vybraných konceptů migrace a konceptů domova. Ve třetí části věnované metodologii je rozebrána výzkumná strategie a použité postupy, účastníci a místo výzkumu a závěr metodologie je věnován postupu sběru dat. V poslední teoretické kapitole, v pořadí čtvrté, popisují vietnamskou migraci do Česka před a po roce 1989. V rámci této kapitoly rozebírám i rozmístění Vietnamců po Česku, jejich zaměstnávání a podnikání v Česku. V páté kapitole se zcela věnuji empirické části práce. Následuje samotný závěr práce doprovázený přehledem použité literatury.

Kapitola 2

Terminologické a konceptuální zarámování

Migrace je jev starý stejně jako lidstvo samo. Lidé už od nepaměti migrují z ekonomických, politických či náboženských důvodů. Často urazí obrovské vzdálenosti ve víře, že se jim v cílové zemi povede lépe. Podle Drbohlava (2001) dnes žije mimo svou mateřskou zemi až 150 milionů lidí.

2.1 Koncepty migrace

Na migraci vědecký svět nahlíží velice různorodě. Je to dáno zejména tím, že se tímto tématem nezabývá žádná samostatná vědní disciplína, ale částečně se tímto tématem zabývá disciplín hned několik – geografie, demografie, sociologie, ekonomie, historie, atd. V rámci oborů vznikaly různé teorie ovlivněné tím, kdy a za jakých podmínek vznikly. Vojtková (2005) zdůrazňuje, že teorie se různí především v tom, v čem vidí hlavní příčinu vzniku mezinárodní migrace a jaké otázky si kladou.

Po roce 1990 se začíná objevovat nová forma mezinárodní migrace. Autorky Glick Schiller, Basch a Blanc-Szanton (1992) o ní píší jako o transnacionalismu.

Jak zmiňují Drbohlav a Uherek (2007), nelze přístupy, koncepty či modely migrace většinou považovat za teorie, jelikož nejsou obecně platné, chybí jim logická provázanost a explanační s predikační funkcí.

Push-pull teorie odůvodňuje migraci existencí tzv. push a pull faktorů. Push faktory jsou takové faktory, které člověka přimějí opustit svou vlast, pull faktory pak člověka přitahují do cílové země (Drbohlav, 2001). Podle Vojtkové (2005) se jedinec snaží maximalizovat výtěžek ze situace a provádí tzv. cost-benefit calculation.

Teorie dvojího trhu vychází podle Drbohlava a Uherka (2005) z předpokladu neustálé poptávky po levné pracovní síle ze zahraničí a z dělení pracovního trhu na primární a sekundární.

Historicko-strukturalistický přístup popisuje Vojtková (2005) jako přístup, jenž zdůrazňuje nerovnováhu v rozdělení ekonomické a politické moci ve světě. Přístup čerpá své hlavní poznatky z marxistického materialismu, kde vztah sociálních tříd je založen na vykořisťování, které způsobuje nerovnoměrné přivlastňování přírodních zdrojů a hodnot vytvořených pracovní silou.

Teorie světových systémů odůvodňuje migraci skrze obecné modely sociálního, ekonomického a politického vývoje. Migrace se dle této teorie vytváří na základě prostoupení kapitalistických ekonomických vztahů z jádra na periferii. Společnosti z jádra hledají na periferii možnost úpor a zvýšení svého zisku díky levnější pracovní síle, surovinám či půdě. Migraci tedy přičítá na vrub kapitalistickému rozvoji (Vojtková, 2005).

Teorie sítí je postavena na mezilidských vztazích. Lidé, kteří migrují, v cílové zemi vyhledávají své krajany a navazují přátelské a příbuzenské vztahy. Migrační sítě ulehčují lidem migraci, jelikož se snižují jejich potřebné sociální, ekonomické a emoční náklady (Drbohlav, Uherek, 2007).

Institucionální teorie klade do popředí vliv různých institucí. Ty mohou migraci zlehčovat, či ztěžovat tím, že eliminují nebo vytvářejí překážky. Institucemi zde mohou být státní i nestátní organizace, případně kvazi-organizace (Drbohlav, Uherek, 2007).

Teorie kumulativních příčin říká, že migrace je evoluční proces, který je prospěšný jak pro zdrojovou, tak pro cílovou zemi. Migranta i jeho prostředí považuje za tvárné, přetvářené procesem migrace (Drbohlav, Uherek, 2007).

Teorie migračních systémů vznikla jako spojení teorie světového systému a teorie migračních sítí. Říká, že *„cílové země jsou se zdrojovými propojeny nejen prostřednictvím lidí, ale též historickými, kulturními, (post)koloniálními a technologickými vazbami“* (Drbohlav, Uherek 2007; s. 133). Jako příklad uvádí spojení Francie a Maroka (Drbohlav, Uherek 2007).

Dosavadní koncepce migrace a migranta přestává v moderním světě stačit. Současná migrující populace je složena z lidí, jejichž aktivity a životní modely obsahují jak hostitelskou, tak i původní společnost. Jejich životy překračují hranice států a slučují dvě různé společnosti. Schiller, Basch a Blanc-Szanton (1992) tak přicházejí s pojmem

„*transnacionalismus*“ (tamtéž, s. 1). Transnacionalismus definují jako proces, kterým přistěhovalci budují sociální oblasti, které spojují zemi jejich původu a zemi, ve které se usadili. Přistěhovalce účastníci se tohoto procesu nazývají „*transmigranty*“. Transmigranti rozvíjejí a udržují rodinné, ekonomické, sociální, organizační, náboženské a politické vztahy, které přesahují hranice jednoho státu (Schiller, Basch, Blanc-Szanton, 1992).

2.2 Domov a místo

Mohlo by se zdát, že pojem domov nepotřebuje žádnou definici, protože přeci i malé dítě ví, co to je. Když se nad tím ale zamyslíme, vyjde na povrch, že pro každého z nás znamená domov něco jiného. Pro někoho tvoří domov materiální, hmatatelné věci, pro někoho lidé, se kterými jej sdílí, či pocity, které jej naplňují (Mallett, 2004).

Podle Tuana (1974) je akademická disciplína zabývající se místem geografie. Na místo nahlíží dvěma hlavními způsoby: místo jako umístění a místo jako jedinečný artefakt. Poznání místa probíhá skrze zkušenost, která může být pasivní nebo aktivní. Chutě, vůně a doteky vnímáme spíše pasivněji a vytváříme si subjektivní vjem, naopak vnímáním zvukových a zrakových podnětů vnímáme objektivní realitu. Místo jako jedinečný artefakt je i domov. Určitá místa doma jsou soukromá, určená třeba jen jednomu členu rodiny. Může to být křeslo nebo koutek u krbu. Takováto místa mají specifickou polohu, speciální význam pro člověka a pouto mezi ním a místem je vnímáno i ostatními členy rodiny. Místo si člen rodiny nárokuje a nikdo ho nemůže nijak přemístit nebo změnit, aniž by narušil vnímání světa tohoto člověka (Tuan, 1974).

Buttimer (1976) si pokládá otázku, zda může být člověk doma všude a zároveň nikde a zda se nutně musí „doma“ pojit s nějakým místem. Bydlet na nějakém místě pro ni znamená víc než jen místo obývat a starat se o něj či v něm uspořádávat věci v prostoru. Znamená pro ni žít v souladu s přírodou, zakotvit v minulosti, ale jít vstříc budoucnosti a postavit takový domov, který bude pro člověka symbolem dialogu s ekologickým a sociálním prostředím.

Szaló (2006) považuje za domov místo formování kulturní identity a identity jedince, jelikož se k němu váže naše minulost a vzpomínky. Domov je pro něj též místo, kde by měl být člověk zakořeněný, místo odkud pochází, místo formování solidarity mezi lidmi, kteří toto místo sdílejí.

Massey (2005) píše ve své knize, že domov pro ni znamená držet se zažitých rituálů, dělat věci, tak jak je byla zvyklá dělat. Problém ve vlastnění fyzického domova shledává v tom, že jakmile člověk jednou domov na delší dobu opustí, nikdy se nevrátí do toho stejného domova. Ačkoliv bychom chtěli cestovat v čase a najít důvěrně známé místo naprosto stejné jako jsme ho opustili, vždy se změní místo samotné, anebo se změníme my.

S Massey se ohledně rituálů shoduje i Nowicka (2007). Tvrdí, že si migranti často vytváří pocit domova skrze rutinní praktiky, opakování obvyklých činností, či pomocí vzpomínek, mýtů a příběhů, které uchovávají v paměti. Svůj domov si můžou také postavit na náboženských praktikách, které slouží jako emoční podpora v době vzpomínání se z přesídlení nebo jej můžou vystavět na chuti a vůni známého jídla.

Somerville (1992) zahrnuje do své definice domova pocity, zkušenosti, poznání i intelektuální konstrukce. Zároveň tvrdí, že lidé mohou mít pocit domova i bez zkušeností a vzpomínek na něj. Domov také označuje jako místo s určitým materiálním zajištěním, plné emociální, fyzické pohody a lásky. Místo pečující o sociální vztahy, soukromí, místo, kde se žije a přespává.

Somerville (1992) také definoval několik významových poloh, které může domov mít. Označuje je klíčovými slovy shelter – „*přístřešek*“, hearth – „ *krb* “, heart – „ *srdce* “, privacy – „ *soukromí* “, roots – „ *kořeny* “, abode – „ *bydliště* “ a paradise – „ *ráj* “. Klíčová slova odpovídají již zmíněným vlastnostem domova. „*Přístřešek*“ odpovídá materiálnímu zajištění, „ *krb* “ zase emocionální a fyzické pohodě, „ *srdce* “ péči o sociální vztahy a lásce, „ *soukromí* “ péči o soukromí, „ *bydliště* “ místu, kde se žije a přespává. Poloha „ *soukromí* “ je popsána nejen péčí o soukromí, ale i jako moc nad kontrolou hranic vlastního území, ze kterého lze vykázat ostatní osoby. K těmto přidává autor ještě „ *kořeny* “, které korespondují s individuální identitou, s čímž souhlasí i výše citovaný Szaló (2006), a ráj, který reprezentuje ideální domov.

Domov lze souběžně vnímat v podobě „*nacionalisticky pojaté vlasti*“ a v podobě „*lokálně pojatého bydliště blízkých*“ (Szaló, 2006, s. 148). Spojují se tak dohromady významy rodiny, sousedství a státu. Pod domovem si totiž můžeme představit místa pobytu a zároveň symbolické atributy místního způsobu života jako jsou blízcí lidé, hudba, jídlo, zvyky (Szaló, 2006).

2.2.1. Materiální kultura

Pro většinu lidí je v procesu utváření domova zásadní, jaké předměty v něm umístí. Právě to, co si do bytu přineseme, dělá z neurčitého prostoru určité místo. Určité místo, kterému říkáme domov a kde se cítíme dobře a v bezpečí. Tolia-Kelly (2004) tvrdí, že jsou to právě materiální věci, skrze které u migrantů probíhá spojení s prostředím, které obývali před migrací.

Miller (2003) ve své práci poukazuje na to, že bychom se měli vrátit ke zkoumání jednotlivých objektů a věcí. Takovéto jednotlivé objekty ztělesňují či nám sdělují kulturní význam. Miller přichází s myšlenkou, že domov je nejen statický, ale také dynamický. Proto je důležité přikládat význam nejen tomu, jaké předměty se v domácnosti nalézají, ale také tomu, jak jsou používány.

2.3 Domov ve vztahu k migraci

Jak píše ve svém článku Szaló (2006) z hlediska migrace můžeme podle Schütze (2004) k domovu přistupovat dvěma způsoby. A to pro z pohledu přistěhovalce a z pohledu navrátilce. Přistěhovalci si vytvářejí zcela novou realitu, novou existenci. Každý den se vypořádávají s uvědoměním, že jsou v cizím prostředí a že přicházejí do společnosti, do níž nikdy v minulosti nepatřili. Upínají se tedy na budoucnost. Domov je pro přistěhovalce cíl budování, konečné místo. Naopak navrátilci se vracejí do míst, která jsou jim známa, například do své rodné obce. Svoje začleňování do společnosti tedy staví na minulosti. Domov je pro ně místo, které za sebou zanechávají, ale do něhož se plánují zase vrátit. Obecné povědomí upřednostňuje spíše pojetí domova blízké přistěhovalcům, což má za následek převažující názor, že opravdovým domovem je pouze ten domov a to místo, ze kterého pocházíme (Szaló, 2006).

Koncepty migrace používané do 90. let minulého století připouštěly, aby měl migrant pouze jeden nový domov a s tím starým přetrhal vazby. Ve své práci proto vycházím z konceptu transnacionalizace. Ten je v tomto ohledu pokrokovější a připouští, že novodobí migranti mají domovy dva. Nevzdávají se svých původních identit a paralelně tak udržují vazby s domovem původním i se postupně začleňují do přijímající společnosti. Tito lidé si svými aktivitami vytvářejí na svůj původní domov ekonomické, politické a kulturní vazby (Szaló, 2007). Zároveň je důležité zdůraznit význam vztahu migrantů ke konkrétním lokalitám, tradicím a zakořeněnosti v místě.

Jsou to aspekty, které bývají v současné transnacionálně laděné diskusi o migraci často opomíjené, či dokonce zavržované (Brightwell, 2012)

Jak podle Brightwell (2012) poznamenal Wilk (1999), v dnešním globalizovaném světě nezanikají lokální kulturní projevy, ba naopak nabývají na významu tradice místních kuchyní, tradičních kultur a identit. Wilk (1999) také uvádí, že migranti v hostitelské zemi chtějí jíst stejné jídlo, na jaké byli zvyklí ze své domoviny a v nové zemi si z něj udělají stavební prvek své komunity. Což by, jak se domnívám, mohlo fungovat stejně i při budování domova. Navzdory zmíněnému globalismu a transnacionalismu však akademický svět volá po návratu výzkumu na lokální úroveň (Brightwell, 2012).

Kapitola 3

Metody

3.1 Metodologie

Výzkumnou strategií této práce byl kvalitativní výzkum, založený na etnografickém zkoumání. V práci byly použity kvalitativní postupy a to rozhovor, zúčastněné pozorování a zkoumání artefaktů. Jako metodický rámec své práce jsem zvolila „mikro“ etnografii. Zásadní předměty jsem pro lepší představu zdokumentovala fotograficky.

Kvalitativní výzkum je unikátní v tom, že při něm lze doplňovat či obměňovat výzkumné otázky. Nevýhodami takového výzkumu jsou zejména nemožnost generalizace a subjektivní náhled výzkumníka. Kvalitativní výzkum je též velice obtížné, ne-li nemožné, provést dvakrát za totožných podmínek (Hendl, 2005)

Etnografie je kvalitativní metoda zabývající se studiem sociálních interakcí, chování a vnímání, které se vyskytuje v rámci skupin, týmů, organizací a komunit. Kořeny etnografie sahají zpět k antropologickým studiím malých, venkovských společností, které byly prováděny na počátku 20. století. Výzkumníci strávili v těchto společnostech delší čas a dokumentovali jejich sociální uspořádání a smýšlení. Hlavním cílem etnografie je poskytnout bohatý, celostní vhled do názorů, činů, charakteru, obývané lokality, prostřednictvím shromažďování podrobných pozorování a rozhovorů. Úkolem etnografa je dokumentovat kulturu, vyhlídky a praktiky a porozumět u každé skupiny tomu, jak nazírají na svět. Klíčové znaky etnografického výzkumu jsou důraz na zkoumání povahy určitého sociálního jevu, spíše než vyřčení a testování hypotézy o něm, práce s nestrukturovanými daty, zkoumání velmi malého množství případů (dokonce jen jeden) a analýza dat, která zahrnuje výklad významů a funkcí lidských činností. Výsledkem analýzy je především slovní popis (Reeves, Kuper, Hodges, 2008).

Polostrukturovaný rozhovor byl zvolen z více důvodů. Jak uvádí Kozel (2006, s. 142) „hlavní výhodou je existence přímé zpětné vazby mezi tazatelem a respondentem.“ Přítomnost tazatele je výhodná i proto, že je možné v průběhu dotazování upřesnit položené otázky, libovolně měnit pořadí otázek či další otázky doplnit, v případě, že respondent projeví zájem (Kozel, 2006).

3.2 Účastníci a místo výzkumu

Účastníky výzkumu byly členové vietnamské rodiny z Chebu. Otec rodiny (nar. v roce 1960), přijel do Česka poprvé v roce 1982. Vyučil se tu a následně začal pracovat v chemičce v Oloví, kde jezdil s vysokozdvížným vozíkem. V roce 1988 se vrátil do Vietnamu, kde do roku 1992 podnikal. Během té doby se oženil a manželům se v roce 1991 narodila dcera. V roce 1992 odjel otec rodiny sám do Česka podnikat. Manželka (nar. v roce 1969) a dcera za ním přijely v roce 1994. V roce 1999 se narodilo do rodiny druhé dítě, syn.

Obě děti umějí perfektně česky. Tatínek mluví česky hodně, ale je mu špatně rozumět a nechápe abstraktní významy slov. Maminka česky nemluví, pouze rozumí. Rozhovory probíhaly doma v bytě a v blízké kanceláři, s každým členem rodiny. Rozhovory byly vedeny v českém jazyce. Aby se předešlo nepřesnostem, rodičům byly otázky tlumočeny. Maminka odpovídala přes tlumočnicka, tatínek se snažil část odpovědí zodpovědět sám, vlastními slovy, s částí pomohl tlumočnick. Vše bylo zaznamenáno na diktafon a přepsáno. Respondenti budou dále v práci označováni jako „otec“, „matka“, „dcera“ a „syn“.

Účastníkům výzkumu byla zaručena anonymita a byly s nimi sepsány informované souhlasy k použití rozhovorů pro účely absolventské práce.

3.3 Postup sběru dat a jejich analýza

Data pro bakalářskou práci byla získána formou polostrukturovaných rozhovorů. V rodině jsem byla vícekrát, nahrávání rozhovorů předcházela návštěva rodiny v předvánočním čase, kdy jsem přinesla české cukroví. Při této příležitosti jsem pořídila obrazový materiál a utvrdila jsem se, že nahrávání rozhovorů nebude pro rodinu problém. V průběhu odpoledne jsme s dcerou rodiny ozdobily stromeček, zatímco do

bytu proudilo mnoho otcových návštěv. Všichni přinášeli dary pro otce rodiny, z čehož jsem usoudila, že je mezi místními Vietnamci váženým člověkem. Mezi všemi návštěvami přišel i strýc. Tomu se příliš nezamlouvalo, jak jsme ozdobily stromeček - podle českého vkusu, decentně červeno-zlatě. Tak přinesl několik šňůr barevně blikajících žárovek, zelené a fialové řetězy, křiklavé koule a stromeček kompletně přezdobil. Byl na svůj výtvar náležitě pyšný a své neteři vyhuboval, že jsou přeci Vietnamci a ti mají rádi věci barevné.

Při druhé návštěvě už došlo na nahrávání rozhovorů. Rodiče trvali na tom, abych jako první vyzpovídala jedno z dětí, aby viděli, jak vše bude probíhat a jestli otázky nebudou příliš citlivé a osobní, či se týkat financí. Po rozhovorech s dcerou i synem svolila i matka. Odpovídala velice stručně, nechtěla své odpovědi rozvádět, chtěla mít rozhovor rychle za sebou. Po rozhovoru jsme však strávily dlouhou dobu tím, že mi maminka ukazovala různé fotografie ze společenských událostí, kterých se zúčastnila. Na závěr své návštěvy jsem byla pozvána k jídlu. Ten den nebyla žádná vietnamská specialita, nýbrž rizoto, protože vařil náctiletý syn. I tak jsme ale jedli z typické misky a hůlkami.

Při třetí návštěvě byl na programu rozhovor s otcem. Ten si mě pozval do své kanceláře vzdálené jen několik desítek kroků od domu, v nově otevřeném pivovaru. Myslela jsem, že je to z toho důvodu, abychom měli na rozhovor klid. Jaké bylo překvapení, když jsem zjistila, že rozhovor nebude probíhat v kanceláři, ale v místnosti schované za kanceláří, kde byl velký stůl, minivýčep a další čtyři Vietnamci ve středním věku. Nikdo se na nic neptá a už přede mnou stojí pivo. Všichni s napětím čekají, co na to jako Češka řeknu. Otec rodiny je na svůj nový minipivovar patřičně pyšný, takže i kdyby mi jeho pivo nechutnalo, pochválit bych ho musela. Ale naštěstí je dobré. Rozhovor probíhá za hlasitého překřikování všech přítomných pánů, a i když původně neměl být tlumočen, nejmladší z mužů brzy pochopil, že některým abstraktněji laděným nebo složitějším otázkám otec nerozumí a spontánně začíná tlumočit. Na závěr rozhovoru dostávám pozvání do Vietnamu. Otec si ukazuje na oči a říká: „*Musíš taky všechno vidět, ne o tom jen slyšet.*“

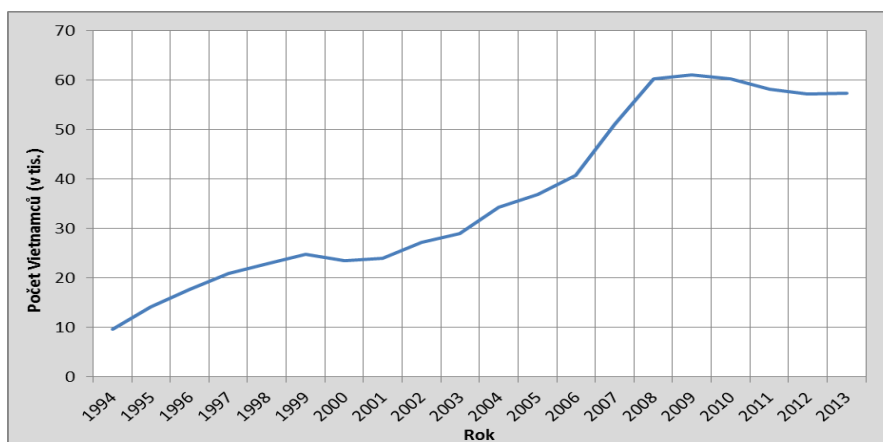
Kapitola 4

Vietnamská migrace do Česka

4.1 Počet Vietnamců v Česku

Podle MV ČR (2015) žilo v Česku k 31. 1. 2015 celkem 56 561 Vietnamců. Mezi Vietnamci značně převažuje dlouhodobý pobyt nad přechodným. Což podle Kušnirákové (2013) společně s faktem, že se ve věkové skupině 0-24 let nachází 40 % vietnamské populace v Česku, svědčí o faktu, že se zde plánují trvale usadit. Počet Vietnamců v Česku od roku 1994 stoupal, jak dokazuje obr. č. 1, a v posledních letech stagnuje, či se snižuje. Mezi Vietnamci v Česku převažují muži. Z 10 915 Vietnamců s přechodným druhem pobytu bylo 6 190 mužů, ze 45 646 Vietnamců s trvalým pobytem bylo 25 527 mužů. K oficiálním počtům Vietnamců žijících na území ČR lze, jak uvádí Pechová (2007), přičíst podle Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu až 25 tis. Vietnamců, kteří zde pobývají bez platných dokladů.

Obr. č. 1 – Vývoj počtu Vietnamců na území ČR v letech 1994–2013, k 31. 12.

Zdroj: ČSÚ, 2015a, vlastní zpracování

4.2 Před rokem 1989

Za oficiální počátek česko-vietnamských vztahů a tím i vietnamské migrace do Česka lze považovat navázání diplomatických vztahů, které proběhlo 2. února 1950 mezi Československou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou. Spojení to bylo pro obě strany výhodné. Vietnam postižený válkou hledal náhradu za své školství procházející krizí (Kocourek, 2001), průmyslové Československo potřebovalo levnou pracovní sílu pro svůj trh (Brouček, 2003). Podle Bittnerové a Moravcové (2005) Vietnam svými pracovníky splácel dluh za válečnou pomoc, kterou mu Československo poskytlo. Pechová (2007) však za vývozem vietnamské pracovní síly vidí politiku země, jak řešit nezaměstnanost. Tak či onak, navázání styků se jeví jako výhodné také z důvodu vietnamského nerostného bohatství a jako brána na asijský trh (Martínková, 2006).

Jako první do Česka z Vietnamu přijela v roce 1956 skupina sta dětí, dnes označovány jako tzv. „Chrastavské děti“ (Brouček, 2003). Po chrastavských dětech přicházejí spíše menší skupinky Vietnamců, často studentů a učňů o 20–50 jedincích (Kocourek, 2001).

Tučně se do dějin česko-vietnamských vztahů zapíše rok 1973, ve kterém Vietnam značně zvýšil své nároky na počet pracovníků přijatých Československem. Vietnamská strana požadovala po Československu přijetí více než deseti tisíc Vietnamců. Splnění tohoto požadavku bylo pro vládu Československa nepřijatelné, vyjednala tak postupné přijímání pouze několika tisíc Vietnamců ročně (Brouček, 2003).

Čeští učitelé byli příjemně překvapeni výsledky vietnamských žáků, které byly dobré až výborné. Vietnamci vynikali nad českými i zahraničními studenty z jiných zemí svojí snahou a pílí. Málokdo však tušil, že za výbornými výsledky stojí kromě ctížádosti Vietnamců taky kontrolní orgán z Vietnamu, který by je v případě selhání ihned poslal domů. Ve Vietnamu se však dřívější návrat považoval za obrovské selhání (Müllerová, 1998).

Přibližně dvě třetiny příchozích byly ubytovány v Česku, třetina na Slovensku. Délka výuky byla přizpůsobena profesi a učební plány pro byly často zkráceny o část teorie a naopak obohaceny o praktickou výuku. Stavební dělníci hned po vyučení Československo opouštěli, stojní dělníci zůstávali na praxi v místních podnicích. Ti, kteří zůstávali na praxi, se stali nedílnou a nezbytnou součástí pracovního trhu u nás

(Brouček, 2003). Vybraným Vietnamcům bylo nabídnuto navštěvovat střední odborné školy při zaměstnání (Müllerová, 1998).

Vietnamská strana projevila zájem zejména o technické profese, ve které požadovala vyškolit vysoce kvalifikované kádry. Vedle pracovníků kovoprůmyslu, stavebnictví, energetiky, chemického průmyslu a radiotechniky se však vyskytly i takové profese jako loutkoherectví (Brouček, 2003). Požadavek na zaměstnání Vietnamců v zemědělství se postupem času ukázal jako nevhodný kvůli velice rozdílným podnebným podmínkám v Československu a Vietnamu (Kocourek, 2006).

V roce 1980 navštívil Vietnam prezident Gustav Husák a došlo k podpisu dalších dohod o přijetí studentů a učňů. V roce 1981 bylo v Československu asi 30 tisíc Vietnamců (Kocourek, 2001).

V období 1980 – 1983 přišlo podle nové smlouvy z roku 1979 dalších 3 500 Vietnamců. Náklady na jejich školení a pobyt se hradily z výdělku těchto pracovníků. (Müllerová, 1998). Podle Broučka (2003) bylo také v tomto období v Česku nejvíce Vietnamců za celou před revoluční éru, od té doby se jejich počet už jen snižoval. A to i navzdory významnému nárůstu smíšených česko-vietnamských manželství, protože ta většinou trvala jen krátce (Müllerová, 1998).

Není divu, že o studijní a pracovní pobyty v Československu byl mezi Vietnamci zájem. Po příjezdu Vietnamci dostali zimní oblečení v hodnotě 2 400 Kčs, zálohu na mzdu, prošli kurzem českého jazyka a podniky, ve kterých pracovali, jim celotýdenně hradili stravu. Pokud se některý z Vietnamců nebyl schopen české stravě přizpůsobit, byl podnik zavázán zajistit v ubytovně kuchyňku (Brouček, 2003). Tyto benefity usnadňovaly Vietnamcům cestu za ziskem hodnotného vzdělání, které viděli jako prostředek pro zlepšení své ekonomické situace a ekonomické situace své rodiny. Že se zlepšení dostavilo, dokazuje podle Kocourka (2004) fakt, že mnoho z Vietnamců, kteří pobývali v Československu, později stanulo ve vysokých funkcích nebo v samotném čele soukromých či státních podniků ve Vietnamu. Kromě ekonomické motivace mohl být dle Kocourka (2004) důvod pobytu v Československu i obava před politickým sledováním ve vlasti.

Jak dále Brouček (2003) uvádí ve své knize, po skončení pracovního poměru si každý pracovník mohl odvézt zboží v hodnotě poloviny svého celkového čistého výdělku. K čemuž mu ještě podnik, ve kterém byl Vietnamec zaměstnán, byl povinen obstarat adekvátní bednu. V té byla pak zásilka bezcelně odeslána do Vietnamu.

Vzhledem k nesměnitelnosti vietnamského dongu chtěli pracovníci své mzdy směnit za kvalitní výrobky už v Česku. Podle Müllerové (1998) byl největší zájem o mopedy, kola, šicí stroje, látky, léky a drogistické zboží. V touze zboží vlastnit za něj mnohdy platili i vyšší částky než bylo běžné. Při skládání tohoto zboží do připravené bedny byli Vietnamci velice zruční, proto bylo časem zavedeno omezení na počet a to hlavně u nejžádanějších komodit jako byla právě jízdní kola, šicí stroje, mopedy a motocykly (Kocourek, 2006).

V 1985 bylo v Československu přítomno už jen přibližně 17 000 Vietnamců. Tento počet byl podle Müllerové (1998) stabilní až do vytvoření Československé federativní republiky. Navzdory vietnamským hospodářským reformám „Doi Moi“ a otevření vietnamského trhu zahraničním investorům a zahraničnímu kapitálu i slibnému vývoji vietnamské ekonomiky, došlo z české strany k vypovězení bilaterálních dohod o zaměstnávání a vzdělávání vietnamských občanů. Ze zbylých závazků se Československo vyplatilo (Kocourek, 2004).

4.3 Rok 1989 až současnost

Jak uvádí Brouček (2003), po ukončení smluv mělo dojít k návratu Vietnamských pracujících zpět do vlasti. Na to, aby se tak stalo, však nebyl vytvořen dostatečný tlak. Ti, kteří se nechtěli vrátit zpět do Vietnamu tak volili podle Broučka (2003) jedno ze dvou možných řešení. Prvním byla emigrace do zemí sousedících s Československem, hlavně do Německa, a odtud dále do jiných států. Druhým možným východiskem bylo založení s.r.o. společně s občanem Československa a následné získání českého občanství (Brouček, 2003). Kromě těch, kteří tu zůstali po revoluci, přijíždějí do Česka i Vietnamci, kteří tu studovali nebo pracovali před rokem 1989, vietnamští podnikatelé z okolních zemí a nově příchozí podnikatelé z Vietnamu. Nově příchozí podnikatelé tvoří až 80% z Vietnamců pobývajících po revoluci v Česku (Kocourek, 2004).

Podle Müllerové (1998, s. 85) můžeme Vietnamce pobývajících v Česku v devadesátých letech rozdělit do 6 skupin. A to:

1. *Vietnamci pracujících zde na základě bilaterální vládní odhody podepsané v roce 1994 mezi vládou ČR a VSR,*
2. *Vietnamci pracující zde na základě živnostenského listu,*
3. *vietnamští učni,*

4. vietnamští vysokoškolští studenti a aspiranti (v současné době zde studující na základě vládního stipendia),
5. smíšená manželství,
6. Vietnamci ilegálně přítomní v ČR.

4.4 Zaměstnávání

Struktura přichozích migrantů se od poloviny dvacátého století značně proměnila. Střední a vyšší třídu postupně nahradilo vesnické obyvatelstvo (Martínková, Pechová, Kocourek, 2012), které míří spíše na sekundární a terciární trh práce¹ (Trbola, Rákoczyová 2010). To potvrzuje i výzkumná zpráva Martínkové (2009), ve které autorka píše o vysoké poptávce českého průmyslu po levné pracovní síle uspokojovanou Vietnamci, kteří přicházejí do Česka skrze pracovní agentury.

Obchody vietnamských živnostníků, kteří podnikají většinou v prodeji levných asijských výrobků jako textilií, obuvi a elektroniky, stagnují. Stagnace se projevila kvůli přílivu levného polského zboží, ekonomické krizi a zvýšení nároků zákazníků, kteří začali upřednostňovat obchodní řetězce (Martínková, Pechová, Kocourek, 2012). Novějším trendem je pak provozování večerek, obchodů s potravinami, zeleninou a ovocem či tabákem a lihovinami. Mimo obchody se Vietnamci zaměřují na služby a to nehtová studia, masážní salóny a čistírny (Pechová, 2007).

Podle Trboly a Rákoczyové (2010) zpracovávajících údaje ČSÚ bylo v roce 2008 nejvíce z celkového počtu Vietnamců evidovaných úřadem práce (16 254) zaměstnáno ve třech třídách KZAM a to jako 7. řemeslníci, kvalifikovaní výrobci, opraváři – 37,8%, 8. obsluha strojů a zařízení – 42,6% a 9. pomocní a nekvalifikovaní pracovníci – 11,7%.

¹ Jak uvádí Trbola a Rákoczyová (2010) trh práce lze dělit na primární a sekundární. Jak dále zmiňují, Massey (2005) dělení ještě rozšířil o terciární sektor. Rozdíly spočívají v kvalitě pracovních míst a podmínkách. Terciární sektor trhu práce je specifickým tím, že jeho poptávku uspokojuje zahraniční pracovní síla, jelikož pro domácí pracovníky není atraktivní. Massey tak definuje terciární sektor stejně jako Drbohlav sektor sekundární, viz 2.1 Koncepty migrace.

4.5 Vietnamské podnikání

I když většina společnosti stále vnímá Vietnamce jako trhovce prodávající levné asijské zboží, mnoho úspěšných Vietnamců dokazuje, že všichni takoví nejsou. Například známý řetězec se sportovním vybavením Sportisimo má vietnamského majitele. Dále řetězec obchodů s bytovými doplňky Art Home, anebo také řetězec s rychlým občerstvením Panda. Vlastněny vietnamským majitelem jsou i řetězec nehtových studií EuroNails, jenž většinu svých poboček provozuje ve velkých obchodních centrech či cestovní agentura East Sea. Vietnamského provozovatele má samozřejmě i libušská tržnice Sapa.

Do nedávna patřila mezi úspěšné firmy s vietnamským majitelem i pocelánka Epiag Lofida, která se z Dalovic po krachu Karlovarského porcelánu rozšířila i do Chodova. V roce 2013 však také zkrachovala.

4.6 Segregace, komunita, menšina?

Brouček (2003) i Kocourek (2004) označují Vietnamce žijící na území našeho státu jako komunitu. Kušniráková, Plačková a Tran Vu (2013) upřednostňují označení menšina, jelikož označení komunita „*odkazuje k vnitřní integritě a smyslu pro kolektivní identitu dané skupiny*“ (Kušniráková, Plačková, Tran Vu, s. 20). Vzhledem k tomu, že Brouček (2003) a Kocourek (2004) označili Vietnamce na našem území nejen jako komunitu, ale jako izolovanou a uzavřenou komunitu, je vhodné položit si otázku, zda nejsou Vietnamci rezidenčně segregováni. Podle Broučka (2003) je život vietnamské menšiny v ústraní dán modelem nastaveným dávno před rokem 1989, kdy Vietnamci bydlící na československých ubytovnách mohli mimo ubytovny pouze v nejméně tříčlenných skupinkách a jejich životy omezovala další pravidla, která se povinně učili na pravidelných školeních.

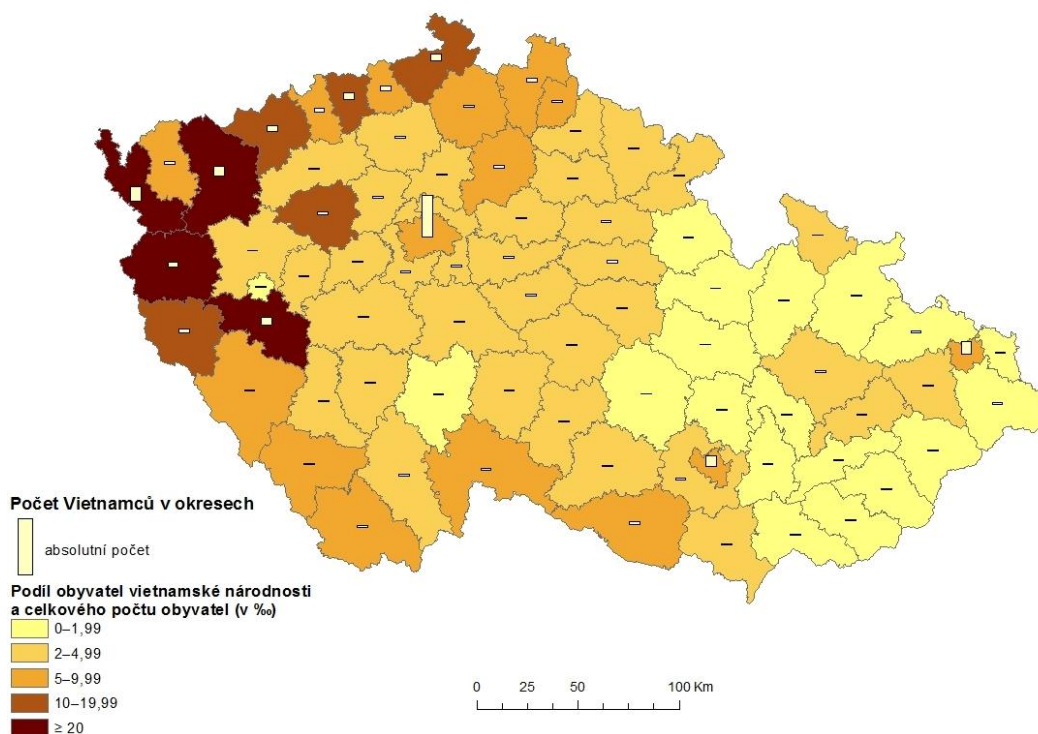
Jak zmiňuje Sýkora (2010) jsou Vietnamci segregací či sociálním vyloučením ohroženi, jelikož jsou imigranti nebo patří do skupin obyvatel, které většinová společnost považuje za podřadné. Tuto podřadnost společnost nejčastěji určuje podle zjevu, například podle barvy kůže. Navzdory značné koncentraci Vietnamců například v pražské městské části Libuš, kde se Vietnamci koncentrují kvůli blízkosti areálu Sapa, stále nelze mluvit o rezidenční segregaci. Pro rezidenční segregaci je 9 % podíl

Vietnamců na obyvatelstvu městské části stále nízký. Segregaci také odporuje fakt, že na sídlištích i v celé městské části jsou Vietnamci v kontaktu s majoritní společností (Sýkora, 2014). Segregaci se zabývala i Janská (2008) na sídlišti Zlatý vrch v Chebu. Z jejího výzkumu vyplynulo, že vyšší koncentrace Vietnamců vznikla na tomto sídlišti pouze vysokou nabídkou relativně levných nemovitostí k pronájmu a prodeji.

4.7 Rozmístění Vietnamců po Česku

Největší část Vietnamců žije v příhraničních krajích, Karlovarském a Ústeckém, a dále ve Středočeském, Plzeňském, Jihomoravském a Moravskoslezském. Oproti jiným menšinám se ta vietnamská vyznačuje tím, že se nekoncentruje primárně do hlavního města a jeho bezprostředního okolí (Pechová, 2007). Není pro ni totiž natolik důležitá ekonomická atraktivita imigrační oblasti, ale spíše blízkost bohatých regionů za hranicemi (Čermák, Janská, 2011). Rozmístění Vietnamců v okresech v absolutních číslech a relativně můžeme vidět na obr. č. 2.

Obr. č. 2 – Rozmístění Vietnamců v okresech ČR k 31. 12. 2012

Poznámka: Vytvořeno v programu ArcGis verze 10.2.

Zdroj dat: ČSÚ, 2015b, vlastní zpracování

4.8 Vietnamci v Chebu

Ze statistik ČSÚ vyplývá, že k 31. 12. 2013 žilo v okrese Cheb 3 790 Vietnamců, což je nejnižší počet za poslední roky. Po roce 1989 se Vietnamci v Chebu soustředili zejména v tržnici Dragoun. Martínková a Pechová (2010) odůvodňují koncentraci na Chebsku tím, že se v příhraničí očekávaly vyšší zisky. Soustředění na tržnici vysvětlují tím, že si tak Vietnamci nahrazovali chybějící domovinu.

Kasárna, ve kterých tržnice sídlila, byla srovnána se zemí na počátku roku 2007. Prodejní plocha se tak Vietnamcům podstatně zmenšila a jejich podnikání se přesunulo do nově vystavěných kamenných obchodů vedle obchodního centra Dragoun, které vyrostlo na místě, kde dříve stávala kasárna. Atraktivita regionu se po likvidaci Dragoun Bazaru a vstupu České republiky do Evropské unie pro Vietnamce snížila. Jak dokazuje tab. č. 1, s jistou setrvačností začal jejich počet v okrese klesat.

Tab. č. 1 – Počet Vietnamců v okrese Cheb v letech 2006 – 2013

Rok	Počet Vietnamců
2006	4 086
2007	4 815
2008	4 930
2009	4 645
2010	4 458
2011	4 241
2012	3 980
2013	3 790

Zdroj: ČSÚ, 2015c

Ačkoliv po revoluci místní obyvatelé pohlíželi na Vietnamce pouze jako na stánkaře, dnes už, jak uvádí Hurrle (2006), vnímají i skvělé výkony vietnamských dětí ve školách. Jak v Hurrleově článku uvedla vedoucí oddělení pro dospělé v chebské knihovně, vietnamští studenti jsou nejčastější čtenáři české klasické literatury. Upřednostňují ji i před fondem vietnamských knih, které knihovna nakoupila v reakci na vysoký počet Vietnamců bydlících v Chebu.

Postoj tehdejšího starosty města Chebu, Jana Svobody, k vietnamské menšině ilustruje ve svém článku Hurrle, který uvádí, že poloha města je pro město zároveň výhodou i nevýhodou. Jako klad vyzdvihuje Svoboda snadný přístup do města pro německé turisty, hned vzápětí však dodává, že záporem je, pokud jsou takovíto turisté

zákazníci vietnamského tržiště. Více takovýchto turistů znamená větší produkci výrobků pochybného původu a porušování autorských práv.

Kapitola 5

Analýza rozhovorů

5.1 Vnímání domova

V této kapitole se věnuji otázce, co vnímají vietnamští migranti pod pojmem domov. V životě rodiny jsou spojeny země původu s hostitelskou zemí. Udržují vztahy jak rodinné, tak i ekonomické, které přesahují hranice jejich nové domoviny. Můžeme je tedy podle Schiller, Basch a Blanc-Szanton (1992) označit jako transmigranty.

Vnímání domova se v rodině liší zejména mezi generacemi. Děti, které se nestěhovaly nebo se stěhovaly v tak nízkém věku, že si to nepamatují, jsou fixované na byt, ve kterém bydlí s rodiči. Dcera sice tvrdí, že za svůj domov považuje Česko, ale když mluví o Vietnamu, používá slovo „doma“. Jedním dechem však dodává, že má ve Vietnamu občas pocit, že jí místní dávají najevo, že je v zemi cizincem.

Dcera: *„Když se řekne doma, představím si tady byt v Chebu. Jsem tu od malička. [...] Domov je pro mě tady v Chebu, tady tenhle byt. Kuchyně, všechno. [Skládá se] z členů rodiny a celkově ten nábytek. Mám k tomu citové pouto.“*

Na otázku, zda si myslí, že je pro rodiče domovinou Vietnam nebo Česko odpovídá: *„Myslím, že Vietnam. I když žijeme v Česku, máme doma, jako ve Vietnamu, byt. Ale je prázdný. Takže asi počítají s tím, že se vrátíme do Vietnamu. [...] Když pro mě už je Česko domov, to spíš ve Vietnamu si připadám cizí.“*

Fixace na místo a nábytek se projevuje i v dalších odpovědích. Na otázku, co si představí, když se řekne doma, syn odpovídá: *„Pohodlí. Místo, kde můžu spát a odpočívat.“* Domov se podle něj skládá *„Z kuchyně a musím se cítit dobře. Prostě doma.“* Ohledně stěhování a změn v bytě říká: *„Nic bych neměnil. Vyhovuje mi to tu. A stěhovat to asi ne. To je hodně práce.“* Synova výpověď se tak shoduje s definicí

domova od Somerville (1992), že domov je místo s určitým materiálním zajištěním, kde se žije a přespává.

Maminka považuje za domov místo, kde žije se svou rodinou. Maminka: *„Když se řekne slovo domov, tak si představuju jednu šťastnou rodinu. Místo, kde žije celá rodina. Takže teď je to místo, kde bydlím v Chebu. Tam, kde mám rodinu, to je domov.“* Rozdílné vnímání domova tak potvrzuje teorii Mallettové (2004), která říká, že pro někoho jsou na domově důležité hmatatelné věci a pro někoho lidé a pocity.

Otec překvapivě na otázku, co si představí, když se řekne doma, jako jediný odpovídá odlišně. Domov vnímá v podobě *„nacionalisticky pojaté vlasti* (Szaló, s. 148).“ *„Vietnam. Ale někdy je to půl na půl. Když jsem ve Vietnamu dlouho, zapomínám na Čechy, když jsem dlouho v Čechách, zapomínám Vietnam. Za rok létám i čtyřikrát do Vietnamu, furt jsem tam.“* K tomu, aby nějaké místo nazýval domovem, však potřebuje svou rodinu. *„Rodina. Kde rodina a manželka, to je můj život. Hlavně rodina, manželka, děti.“* Otec se tím, jak bezmyšlenkovitě a rychle vykl odpověď *„Vietnam.“* svou odpovědí blíží tvrzení, že domov je místo, kde je člověk zakořeněný, odkud pochází a místo formování kulturní identity jedince (Szaló, 2006).

5.2 Vazby na původní domov

V této části rozebírám otázku, jakými způsoby udržují migranti vazby na svůj původní domov.

Vazby na svůj původní domov udržuje rodina zejména jeho návštěvami, které jsou u členů rodiny různě časté. Když cestují do Vietnamu, tráví čas jak v domech, ze kterých se stěhovali do Česka, tak v novém domě, který si ve Vietnamu zakoupili. Co ovšem dělají častěji než návštěvy Vietnamu, je sledování vietnamské televize, poslouchání vietnamské hudby a slavení vietnamských svátků. Otec dodává, že hostinou na konzulátu uctívají svátek svobody a v rodině se ctí *„dny, kdy zemřela máma, táta, babička, sourozenci. To se nechodí do práce. Vařit všechno, zavolat kamarád, chlastat.“*

Matka: *„Když se vracím z práce a vařím, tak si někdy pustím vietnamské kanály a někdy české. Hudbu poslouchám málo, a když, tak českou nebo zahraniční vůbec, jen vietnamskou.“* [...], *„Z vietnamských tradic nejvíce slavíme Nový lunární rok.“*

Dcera: „Dřív jsem litala do Vietnamu ob dva roky, ale maminka už nerada cestuje do Vietnamu.[...] Ale tatínek lítá každé dva, tři měsíce.“ Ke sledování televize dcera říká: „Máme vietnamský kanál VTV4. A tam jsou zprávy, filmy, pohádky, talk show. Na ten program se díváme během večere. Program začíná vždycky v šest hodin úvodní znělkou a to je vietnamská hymna. Pak jsou zprávy, film. Film běží v průběhu večere, takže většinou při večeri koukáme na vietnamský film. Potom jsou talk show a kolem desátý hodiny jsou zprávy v pěti jazycích.“ Syn přiznává, že preferuje české kanály. „Sleduju český pořady, protože vietnamským nerozumím. Nebo i rozumím, ale nebaví mě to. Ale nějakým slovům nerozumím. Při večeri to moc nevnímám, to sledujou spíš rodiče.“ Podobně se vyjadřuje i o vietnamské hudbě: „Neposlouchám vietnamskou. Vůbec.“

5.3 Pouto se současným místem

V této části se věnuji otázce, jak si migranti vytvářejí pouto se současným místem. Přičemž současným místem je myšlena cílová země migrace, v tomto případě tedy město Cheb v České republice.

Pouto s novou kulturou si rodina buduje skrze slavení Vánoc, sledováním českých televizních kanálů a pronikáním do tajů české kuchyně.

Velikonoce rodina sice neslaví, ale když byl syn malý, nacházel v tomto českém zvyku zalíbení. „Když jsem byl malej, tak jsem chodil tady po tržnici s pomlázkou a dávali mi peníze. Zazpíval jsem koledu, česky, a dali mi peníze. Chodil jsem s kámošem, s Vietnamcem.“

Otec na otázku, jestli doma rodina vaří česká jídla, odpovídá, že „taky, ale málo. Chutná jenom držková. A ještě řízek. Ale gulaš ne.“ Matka odpovídá: „Občas vařím rodině guláš a řízek. Ale knedlíky kupuju už hotové, jen je opařím. Vietnamci neumí knedlíky, Vietnamci umí jen gulaš.“ Syn neskrývá oblibu české kuchyně. „Vaří [sestra] česká jídla. Třeba gulaš, to bylo strašně dobrý. Nebo bublaninu.“ Dcera dodává, že česká jídla se dostanou na stůl častěji v nepřítomnosti otce. „Protože tatínek je na tu tradiční vietnamskou kuchyni. On ani nejí rýžové nudle. Musí být rýže. Když ještě žil ve Vietnamu, Vietnam byl ve válce. Byli fakt chudý a jediný, co měli, byla rýže. A když byla nějaká akce, bylo i maso. Ale babička to měla tak rozdělený, že pokavad' nesníš první misku rýže, nedostaneš maso. Takže nejdřív miska rýže a pak druhá, ve který byl jeden kousek masa.“

Vytvořit si kladné pouto k současnému domovu bylo pro rodinu snazší také skrze to, že se postupem času do bytového domu, kde rodina žije, nastěhovali příbuzní. O čemž dcera řekla, že „*tak je to větší sranda*“.

5.4 Nový domov

Tato kapitola se věnuje otázce, jaké praktici migranti provozují ve svých nových domovech tak, aby tomu novému prostoru dali nějaký smysl a aby se v nových prostorech cítili jako doma. Kromě praktik jsem se zaměřila i na vybavení bytu, jeho uspořádání a smysl, který předmětům umístěným v bytě dávají samotní migranti. Reaguji tak na Millera (2003), jenž volá po návratu ke zkoumání jednotlivých objektů a věcí, které jsou dle jeho názory nositeli kulturního významu. Sleduji tak nejen to, jaké předměty se v domácnosti nalézají, ale také to, jak jsou používány.

Nejvýraznějšími praktikami, které rodina provozuje ve svém novém domově, aby se zde cítila jako doma, jsou příprava a konzumace jídla. Stvrzují tak slova Massey (2005) a Nowicke (2007), že domov znamená držet se zažitých rituálů, rutinních praktik a opakovat určité rituály. Zároveň jsou příprava a konzumace jídla chvíle, kdy je rodina pospolu. Jak uvedla dcera: „*Ve vietnamské komunitě je to čas, kdy se celá rodina sejde. A u nás platí pravidlo, že u večeře nesmí chybět žádný člen. Pokud třeba já studuju v Praze, tak u té večeře nemůžu být, ale když jsem doma, tak musím být na večeři doma.*“ Dále popisuje, jak taková vietnamská večeře vypadá. „*Sedíme u stolu, kde každý má své místo. A nejstarší dítě z rodiny sedí u rýžovaru. Pokud je prvorozený syn a druhá je dcera, je to většinou ta dcera, kdo sedí u toho rýžovaru a podává rýži. A když se začne večeřet, tak děti musí pozvat rodiče, aby začali jíst. Kdybych to přeložila do češtiny, znělo by to divně. Ale je to něco jako: „Zvu vás na večeři.“ A pak se začne jíst. A když to dítě rodiče nepozve, tak to starší berou tak, že je nerespektuješ. To je neslušný. Předtím, než začneš jíst, musíš pozvat ty dospělý. A až pak můžeš začít jíst.*“ Tato slova potvrzuje i syn: „*O víkendu spolu obědváme a večeříme spolu každý den. Při večeři připravíme jídlo, pak se prostře a jíme. Na stole je všechno, podává se jen rýže. Tu podávám já nebo ségra. Rodiče nikdy. Nebo když přijdou hosti, tak to dělají oni. Nevím proč.*“

Při větších sešlostech se rodina podle dcery neostýchá prostřít na zemi. „*Pokud je to více jak šest lidí, tak se sedí na zemi. A sedí se v předsíni, protože to je nejprostornější*

část. Kdybychom měli prostornější kuchyň, sedělo by se v kuchyni. Ale to by musela být hodně prostorná kuchyň. V předsíni se prostře novinami a letáčky nebo bambusovou podložkou, kterou jsme si přivezli z Vietnamu. Sedí se v kolečku a vprostřed je jídlo. Každý má vlastní misku, do ní se dá rýže, ta je hlavní. Pak jsou přílohy – maso, polívky...“ Stejně bezproblémově vidí stolování na zemi i syn: „Sedíme u stolu, jen když máme návštěvu, tak si prostřeme na zemi, protože je tam víc místa a jíme na zemi. Jinak večere probíhá stejně jako u stolu.“ Na otázku, zda tyto velké večere probíhají stejně jako ve Vietnamu, dcera přitakává. „Úplně stejně. Celkově i ty rodinné večere probíhají stejně jako ve Vietnamu. Taky se sedí u stolu, a když se sejde velká společnost, tak na zemi. Když má misku a hůlky a uprostřed stolu je třeba deset chodů. Ta rýže je hlavní a k tý přidáváš, co chceš. Zeleninu, maso, vajíčka, co se zrovna podává. Vietnamská večere má minimálně tři chody. A je pravidlo, že nesmí chybět rybí omáčka, to je základ.“

O tom, že je rodina spokojená s výsledkem dceřina vaření ona sama nepochybuje. Ví však, že rodina má jiné výhrady. „Jen jim vadí, že vařím hrozně dlouho, že si s tím moc hraju. Maminky totiž vaří hrozně rychle. Rodiny, které nemají starší dceru a syn neumí vařit, tak maminka musí uvařit po tom, co je v práci a vrátí se domů. A má na to třeba jen půl hodiny, na to uvařit čtyřchodovou večeri. Tak ty maminky to umí už fakt dobře. Já vařím třeba tři hodiny a mamča udělá tu samou hostinu během půl hodiny.“ Kulinářský um dceři nikdo systematicky nepředával, vše se učila za pochodu, pozorováním. „Mně nikdo vařit neučil, já vždycky jen pozorovala maminku. A když mi něco chutnalo, tak jsem se zeptala, jak se to dělá. Jinak v kuchyni už máme všechno připravený, všechny ingredience a koření z Vietnamu.“ Proces přípravy jídla jí přijde úplně stejný jako ve Vietnamu. „Taky máme rýži, ta se připravuje úplně stejně jako ve Vietnamu, k tomu máme ten rýžovar, ve Vietnamu už taky každá rodina používá rýžovar. Možná na vesnicích ještě vaří rýži na ohni... Ale jak je to rozvinutější, tak už mnoho rodin má alespoň jeden rýžovar. Rýže se připravuje snadněji, rychleji.“

Druhou praktikou, kterou Nowicka (2007) popisuje, jsou náboženské rituály, což se potvrdilo i v rodině, i když jak dcera tvrdí, rodiče nejsou věřící. K náboženským rituálům však chovají respekt, protože „tyhle tradice jsou prostě to, co dělá Vietnam Vietnamem.“ Rodina má v obývacím pokoji oltář s fotografiemi otcových zesnulých rodičů, viz obr. 3. Jak řekl otec: „[Oltář je] pro rodiče manžela, pokud už zesnuli. Manželka by neměla mít pro své rodiče oltář, měl by ho pro její rodiče mít její bratr.“

Proto je ve Vietnamu důležité porodit mužského potomka. Když má rodina jen dceru, tak ta udělá oltář pro rodiče.“ Ke svým zesnulým blízkým se rodina u oltáře pravidelně modlí a to podle výpovědi otce „každý první a patnáctý den v měsíci podle lunárního kalendáře.“ Na oltáři je kromě fotografií zesnulých důležitá i přítomnost vonných tyčinek, které se zapalují vždy ve stejných dnech, jako probíhá modlitba.

Obr. č. 3 – Oltář s fotografiemi zesnulých rodičů manžela

Zdroj: vlastní

Dcera: „Na oltáři musí být vždycky vonné tyčinky a obrazy mrtvých. My máme na oltáři v obýváku babičku a dědečky z otcovy strany a v ložnici by měl být oltář s babičkou a dědečkem z matčiny strany, ale máma ho tam nechtěla, protože nechce mít v ložnici obraz své maminky. Na oltáři musí být obrázky, vonné tyčinky, a když je úplněk, tak omyté ovoce. A pak tam musí být sklenice s vodou. Protože se k tomu oltáři chováme, jako kdyby tam byl někdo živý, takže tam musí být voda, aby ten člověk neměl žízeň. No a ono se věří, že když se k tomu oltáři pomodlíš, tak ten duch toho jídla půjde do toho druhého světa a ty mrtví se z toho nají.“ Na otázku jestli se jídlo po tom, co se sundá z oltáře, vyhodí, vrtí hlavou. „Ne, to se nesmí vyhazovat. Všechno se to musí sníst.“

Pro syna jsou tradice spojené s oltářem ještě vzdálené. Na otázku proč má rodina oltář s fotografiemi odpovídá: *„Abychom se modlili k prababičkám a pradědečkům a posílali jim ovoce a tak. Rodiče to dělají. Řeknou něco, já nevím co, ještě mě to nenaučili. A pak jim dají to ovoce. A když si ho chtějí vzít rodiče, tak se musí pomodlit a pak si ho můžou vzít.“*

K dodržování dnů, kdy je třeba se pomodlit, slouží rodině lunární kalendář, viz obr. č. 4. V rozhovoru popsal otec, že jeho rodině neslouží jako tak velký pomocník jako jiným rodinám ve Vietnamu. Přesto se bez něj neobejdou. „*Jsou tam úplňky. Když ve Vietnamu někdo třeba sází rýži, řídí se úplňkem. Nezáleží na moderních technologiích nebo chemii, ale na úplňku. A taky každé čtyři roky má rok třináct měsíců.*“ Maminka ještě dodává: „*Ukazuje vietnamské svátky a rok mrtvých.*“

Obr. č. 4 – Kalendář

Zdroj: vlastní

Ačkoliv oba rodiče tvrdí, že domov je tam, kde je rodina, je nutné jít hlouběji za toto tvrzení. Vybavení a vzezření bytu dokazuje, že pocit domova dotvářejí i různými materiálními předměty a jejich uspořádáním, které by bylo stejné i v každém dalším domově, kdyby došlo k dalšímu stěhování. Dcera totiž na otázku, zda by se dokázala cítit doma v česky zařízeném bytě, odpověděla, že „*by to stejně časem předělali ke svému.*“ Pouto se současným místem si tak rodiče nevytvářejí pouze skrze přítomnost rodiny, ale skrze artefakty dovezené z Vietnamu. Podle Toliy-Kelly (2004) se takové artefakty stávají důležitými uzly mezi novým a původním domovem. Děti, na rozdíl od

rodičů, jsou hodně vázané na místo, prostor, nábytek a přítomnost rodiny berou jako samozřejmost.

Ačkoliv byt prošel rekonstrukcí, kterou měl na starost český architekt a česká firma, byt dlouho česky nevypadal. Dcera to vysvětluje: „*Takže to tu chvíli vypadalo jako české byt, ale rodiče pak nakoupili všechny ty vietnamské dekorace a přišly ty dary, tak ten byt dostal úplně jiných nádech.*“

V bytě je několik výrazných věcí, o kterých se členové rodiny rozhovořili. V kuchyni je dominantou zlatá socha kočky, viz obr. č. 5, stojící na lednici.

Obr. č. 5 – Socha kočky

Zdroj: vlastní

Dcera vypráví: „*To jsme dostali jako dárek, je to symbol bohatství. To byl rok kočky. Je to od tátova kamaráda. Už by se mohla vyhodit, ale rodiče ji tu chtějí nechat, líbí se jim.*“ Když se ptám, jestli to má pro člověka nějaký význam, v jakém roce je narozen, odpovídá obsírně: „*Vietnamci hodně věří na horoskopy. Říká se, že když jsi nějakého znamení, mělo by k tomu být dobře vybráno znamení partnera. A Vietnamci, když plánují rodinu, tak si i plánují rok, kdy se to dítě narodí. Kdyby to měla být holčička, tak aby se nenarodila v roce draka nebo lva. Takové mají pak problémy si sehnat manžela. Jsou takové ostřejší. Kdybych měla přítele a jeho znamení by se nehodilo k mému, tak mi to rodiče zakážou.*“ Vliv horoskopu na vietnamský život potvrzuje ve

své práci i Kušniráková (2013), kde tvrdí, že ve šťastné roky se u Vietnamců očekává vyšší plodnost.

Čeho si v kuchyni nejde nevšimnout, je tradiční vietnamské nádobí. Na otázku, zda je přivezené z Vietnamu nebo koupené v Česku maminka odpovídá: „Většina nádobí je koupená v České republice ve vietnamských obchodech. Ale máme to namixovaný. A dokonce používáme občas i lžíce, nože a vidličky a ty jsou koupené tady. A hůlky a takové ty tradiční věci, ty si vozíme z Vietnamu.“ Část kuchyňského vybavení jsou podle dcery také dary. „Část jsme dostali od strýčka a tety ve Vietnamu, tak to přivezl tatínek. Ty hezčí misky, co jsou z Vietnamu, tak ty se používají jen na Nový lunární rok nebo tak. Jdou docela křehký.“ Vedle misek se v kuchyni nacházejí další tradiční součásti vietnamské kuchyně jako sekáček, hůlky a dřevěná prkénka, viz obr. č. 6.

Obr. č. 6 – Vietnamské nádobí

Zdroj: vlastní

Co podle slov rodiny najdeme v každé vietnamské domácnosti je rýžovar. Tento konkrétní, viz obr. č. 7, byl také dar. A je to klasický elektrospotřebič, jak podotkla dcera. „Ten nám přivezl tátovo kámoš z Vietnamu. Už je to asi pátej nebo čtvrtěj rýžovar, co máme,“ komentuje syn. Otec by podle svých slov upřednostnil, kdyby spotřebič pocházel z Thajska. Minulý rýžovar usnadňoval dceři vaření, protože mluvil. „A tenhle nemluví. Ten starý říkal: „Rýže se začíná vařit.“ nebo „Rýže bude brzy hotová.“ a tak. Takže když hospodyně vaří, rýžovar do toho mluví a ona ví, jaký je stav rýže. Bylo to super, ale takové rýžovary už se nedají sehnat.“

Obr. č. 7 – Rýžovar

Zdroj: vlastní

Nad vchodovými dveřmi je pověšené zrcátko. Matka to komentuje slovy: „*Proti zlým démonům. Mají to tak všichni.*“ Dcera to potvrzuje: „*Je [to] ochrana před negativními silami. To měla i babička ve Vietnamu. Chrání to rodinu před bubáky a zlými duchy. Protože Vietnamci hodně věří na posmrtný život.*“

V obývacím pokoji se kromě oltáře vyjímá soška dvou mužů držících gong, viz obr. č. 8. Dcera mi vysvětluje: „*To je dar od kamaráda z Vietnamu. Přivezl to přímo z Vietnamu. Ani nevím, čeho je to symbol, ale je to dar. Ve Vietnamu to rodiny nemají, ale měli to dřív králové a bylo to v chrámech. Takže je to spíš duchovní věc.*“ Maminka potvrzuje slova o daru a dodává: „*Je to tradiční vietnamská soška.*“

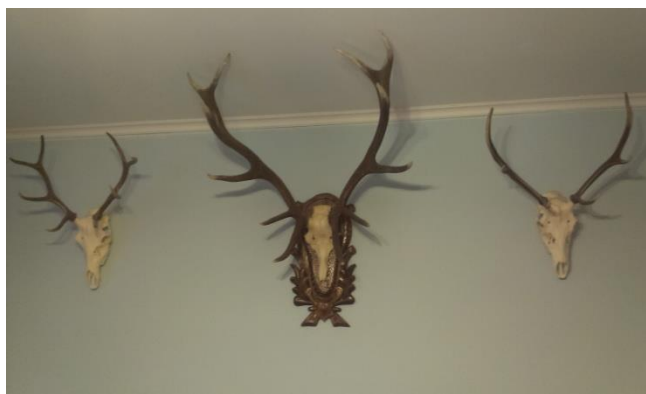
Obr. č. 8 – Gong

Zdroj: vlastní

Vedle gongu v obývacím pokoji stojí citrusovník. Otec řekl, že „*to je na Nový rok.*“ Dcera citrusovník přirovnává k českým tradicím. „*A jako symbol českých Vánoc je stromeček, tak Lunární rok má dva symboly. Citrusovník, to Vietnamci vybírají jako stromeček a třešeň. To chodíme k český babičce a uřízneme si třeba větev jabloně. Dáme to do velké vázy a ona vykvete. A mamka tam přidá umělý růžový květy, aby to vypadalo jako třešeň. Ve Vietnamu každý Lunární rok koupí rodina citrusovník, ale my tu máme pořád jeden a ten vydrží po celý rok. Hlavně tady se to moc nedá sehnat, ve Vietnamu jsou na to trhy. A krom stromečků musí taky na Lunární rok být rýžový dort.*“

Dalším výrazným prvkem obývacího pokoje jsou otcovy zvířecí trofeje, viz obr. č. 9.

Obr. č. 9 – Zvířecí trofeje

Zdroj: vlastní

Jak sám vysvětluje, nejsou jeho úlovkem. „*Ty jeleni taky dárek.*“ Dcera mi osvětluje, jak to chodí s dary: „*To dostává na utvrzení přátelství. Většinou, když dostaneš takovýhle dar, tak si to vystavíš. Když táta letí do Vietnamu, tak daruje český porcelán nebo evropskou kosmetiku. Nebo Becherovku. Něco českýho nebo evropskýho.*“

5.5 Vzpomínky na původní domov

V této kapitole se zabývám otázkou, jaký význam mají vzpomínky na původní domov při vytváření domova nového.

Pocit domova si migranti nevytváří pouze skrze rutinní praktiky, ale také pomocí vzpomínek, které uchovávají v paměti (Nowicka, 2006).

Jak v rozhovoru uvedla maminka, při zařizování bytu je důležité řídit se „*podle vietnamských tradic, podle světových stran, aby to rodině přineslo štěstí, aby žila v lásce a míru.*“ Jak ale dále poznamenává, jsou důležité i finance, která má rodina k dispozici. „*Záleží na finanční situaci rodiny. Nám to [byt] navrhoval architekt, ale přihlédl na naše přání a vize a došlo k nějakému kompromisu. Před tím architektem jsme si všechno pořídili tak nějak sami.*“ Že je pro rodinu důležité, aby nový domov nesl prvky domova původního, popisuje v rozhovoru otec rodiny. „*Chce to trochu osobitého stylu. Ale koupelna a záchod musí být zvlášť a kuchyně nesmí být hned vedle koupelny a záchodu. V obýváku musí být vždycky oltář.*“

Z odpovědi dcery je zřejmé, že v původním domově nestrávila příliš mnoho času a tedy jí postup zařizování nového domova přijde zvláštní a porovnává jej s majoritou. „*Vietnamci nemají byty tak hezky dekorované jako Češi. Čechům všechny barvy ladí a působí to útulně a vkusně. Vietnamci si kupují prostě to, co se jim líbí. A je jim jedno, že jedna věc je zelená a druhá je hnědá a neladí to k sobě. Ptala jsem se táty, proč to tak je a otec říkal, že se byt musí skládat z věcí, které se mu líbí. Takhle je to tak, jak to Vietnamci dělají. Mě to tady třeba přijde nevkusný, ale rodičům se to hrozně líbí. Celkově se Vietnamcům líbí takové hodně kýčovitě věci. Hlavně zlatá barva jako symbol bohatství. A červená jako symbol štěstí. Takže většina sošek, co máme v bytě, jsou zlatý. A nádobí na čaj a tak, to je taky zlatý.*“

Na svém novém domově rodina oceňuje mnoho věcí, které jejich původní domov neměl, když z něj odcházeli, či je stále nemá ani v současnosti, kdy se do něj jako návštěvníci někdy vrací. Otec ve svých vzpomínkách popisuje: „*Všude venku koukaj kabely. Voda byla venku. Tři, čtyři domy dohromady jednu vodu. [...] Jedna velká místnost, tam se vaří i spí. Jen koupe se venku na dvoře. A taky je tam suchý záchod. Sprcha, zeď kolem a dveře. Máš dvě stě litrů, když zima, dáš to vařit.*“ Matka vzpomíná zejména na praktické věci: „*Ve Vietnamu nemáme plynový sporák, ale elektrický. A v roce 1992 se vařilo ještě na ohni. Vaření tady je jednodušší a snazší. Co se týče kuchyně, tak není taková vlhkost a vedro. Potraviny jsou takové čistší. A uspořádání kuchyně je pro vaření praktičtější než to ve Vietnamu. [...] Tady ten byt je uklizenější a ve Vietnamu máte dům a zahradu, je tam víc bordelů, musí se víc uklízet. Tady je všechno pohromadě na jednom patře, tak je to jednodušší. Třeba tam, kde jsem dřív vyrůstala, tam nebyla okna ani dveře a v tom roce 1995, když jsem letěla sem, tak domov, ve kterém jsem vyrůstala, byl hodně nezařízený, hodně starý. A neměli jsme*

pořádná okna ani dveře, byla během zimy strašná zima. Jen v létě to bylo příjemný.“ Dojmy ohledně zimy má i syn: „Mají kamenné domy bez oken, mají jen mříže a v noci je tam strašná zima.“ Nevyhne se porovnání s novým domovem: „Největší rozdíl jsou okna a mříže místo oken.“ I když se ve Vietnamu nenarodil a nikdy tam nežil, chová k původnímu domovu svých rodičů kladný vztah. „Celkem se mi to hnusí, ale jsem tam rád. Nevím, co mě tam tak tahá, ale rád tam jsem. S bratránkama a tak. Rád tam spím. Je tam sranda. Potkáš se tam s rodinou. [...] Jsem tam rád víc než ve městě. I když je to na tom venkově špinavější.“ Syn se tak nevědomky ztotožnil s tvrzením Somerville (1992), že pocit domova lze mít i bez zkušeností a vzpomínek na něj.

Dcera oceňuje luxus vlastního bytu. „Než jsme se přestěhovali do Česka, bydleli jsme u babičky. Neměli jsme byt. Babička měla malinkej baráček, takovou chatku. Tam měla dvůr a vařilo se venku na dvoře. A koupelnu neměla. Jen jedna místnost, vydlážděná. Voda se nosila ze studně. Měla studnu uprostřed dvoru, tam se nabrala voda a koupalo se v tý vodě.“

Otec porovnává i vliv klimatu na rozložení bytu a posteskuje si nad velikostí místností. „Vietnam, tam moc horko, pokoj musí vysoký. Tady to všechno zima, takže ouzký. A Vietnam, to mokrá. To musí být velký. [...] Například křesla jsou dřevěná, tady v Česku máte kožený nebo látkový. Ve Vietnamu je na to moc horko a vlhko.“

Roli při vytváření nového domova u migrantů nemusejí vždy hrát jen pozitivní vzpomínky. Negativní vzpomínky na původní domov, na věci, se kterými nebyl spokojený, jsou hnacím motorem pro to, aby tyto věci dělal jinak a lépe.

5.6 Kuchyně jako centrum dění

V této kapitole se zabývám otázkou, jak rodina užívá prostor a jaké je jeho materiální a sociální chápání.

Nejvíce času rodina tráví v kuchyni. Kuchyně je centrem dění, ve kterém se vaří, diskutuje, hostí se návštěvy (ovšem ne ty otcovy – viz 5.8), sleduje televize. Před odstěhováním za studiem trávila dcera v kuchyni více času než ve svém pokoji. „Tam [ve svém pokoji] jsem jen večer, když se učím a připravuju do školy. Během dne jsem v kuchyni. Je to tady prostornější, všechno je tu po ruce. Je to tak lepší. [...] Odpoledne jsem se vrátila ze školy, uvařila si oběd, udělala si úkoly, uklidila jsem. Kolem páté hodiny jsem začala připravovat večeři. Rodiče se vraceli kolem sedmé a jen se převlíkli,

sedli si ke stolu a začali jsme večeřet. Vždycky při večeři sledujeme vietnamský kanál, kde sledujeme zprávy, filmy, seriály. Po večeři, kolem osmé hodiny, se celá hostina uklidí, umyje se nádobí, no a rodiče po tom jdou po svých, umyjou se a jdou spát. Já douklidím a jdu taky. Jdu do pokoje, kde se učím.“

Na rozdíl od sestry, syn netráví v kuchyni příliš mnoho času. *„Nejvíc [jsem] ve svém pokoji, tam odpočívám a dělám si moje věci. S rodinou [jsem] nejvíc v kuchyni, jak jíme, tak si povídáme.“* Rodiče obecně netráví podle dcery moc času doma. *„Jinak máma je většinou v kuchyni a táta se doma jen navečeří a jde do ložnice.“*

5.7 Vliv migrace na podobu bydlení a chápání domova

V této části se věnuji otázce, jak chápání domova a podobu bydlení ovlivňuje migrace.

Jak chápání domova ovlivňuje migrace je zřetelné na rozdílném chápání domova mezi rodiči a dětmi v rodině účastníků výzkumu. Kdo z rodiny se nestěhoval nebo si to nepamatuje, je vázán na místo, na určitý byt, na nábytek v něm. Jak už bylo zmíněno výše, syn v rozhovoru uvedl, že by na bytě nic neměnil a nestěhoval by se. Dcera dokonce při hovoru o domově na otázku, zda by v případě stěhování ztratila domov, odpověděla: *„Určitě by se to dalo tak říct.“* Rodiče naopak po zkušenostech s migrací nejsou na byt ani nábytek příliš citově vázání, domov si znovu vytvoří kdekoliv, kde budou pohromadě s rodinou.

5.8 Rodinné a společenské vztahy

Jak se v rozložení a užívání bytu projevují rodinné a společenské vztahy je otázka, která nebyla položena v úvodu práce. Ale jak již bylo uvedeno výše v Metodologii, kvalitativní výzkum dovoluje otázky doplňovat v průběhu výzkumu (Hendl, 2005). Vzhledem k tomu, že mnoho odpovědí dotazovaných v souvislosti s bydlením zahrnovalo informace o rodinných a společenských vztazích, rozhodla jsem se zde tyto poznatky uvést.

Otec rodiny netráví doma příliš mnoho času. Sám to komentuje slovy: *„Někdy mám práci a celý týden pryč, někdy mam tolik času, půl dne doma. Mam čas, tak doma. Nemam čas, tak v práci.“* Pokud je otec doma, tráví čas v obývacím pokoji. Obývací

pokoj však neplní ani tak funkci obývacího pokoje jako spíš přijímacího. V obývacím pokoji jsou tak členové rodiny sporadicky sami. Otec: „*Já hodně kamarád. Furt nějaký kamarád na návštěvu. Každý den. Já doma a hned někdo. Sám v obýváku ne.*“ Jeho slova potvrzují i obě děti, když na otázku, zda v obývacím pokoji tráví čas, dcera odpovídá: „*Jen když máme doma návštěvu a nebo když jsou nějaké svátky. Když je ve Vietnamu Lunární rok, tak po té novoroční hostině se celá rodina zvedne a jdeme do toho obýváku, tam si popřejeme, zapneme vietnamskou televizi, kde vysílají vietnamský Nový rok z Vietnamu. Ohňostroje, proslov prezidenta a tak.*“ Syn: „*To jen teď, koukám na televizi [HME v atletice]. Jinak když máme návštěvu, tak si tu s ní naši povídají.*“

Sedací soupravu do pokoje vybíral otec, objednal ji až z Malajsie. Jak řekla dcera: „*Obývací reprezentuje rodinu. Na obývací je vidět, jak jsme na tom finančně. Ukazuje se tak návštěvě, že na to máme.*“ Kromě drahé sedací soupravy vystavuje rodina v obývacím pokoji na odiv i otcovu sbírku drahého alkoholu. „*Vietnamci mají rádi alkohol, obzvlášť ten evropský. Je u nich ceněný. A táta rád sbírá alkohol. Někdo rád sbírá známky, někdo alkohol. Vietnamci vědí, že je to drahé. Když to mají, vystaví to a nepijí to. Jen na Lunární rok se nějaká láhev otevře, ale to je jen jedna.*“

V drahých věcech, které přichází mohou obdivovat, si otec doslova libuje. V předsíni dva kroky od vchodových dveří stojí veliké akvárium a v něm dračí ryba arowana, viz obr. č. 10.

Obr. č. 10 – Dračí ryba arowana

Zdroj: vlastní

Otec přítomnost obřího akvária komentuje pouze krátce. „*To Korea. Přiletěla letadlem. Je to jen pro bohatší. Pro štěstí.*“ Když se zeptám, co se stane, až ryby umře, otcova tvář nejprve zkamení. „*Neumře. Dvacet pět roků. Pak koupit nový.*“ A už se zase směje.

Dcera se o rybách v asijských domácnostech rozpovídá více, krom toho, že v čínštině se ryba vyslovuje stejně jako hojnost a bohatství dodává: „*Většina vietnamských rodin má akvárium. Voda znamená život. Takže mají akváriko s rybičkama, většinou zlatý rybičky. Náš tatínek má dračí rybu, arowanu. Ty jsou ve Vietnamu žádaný. Ta ryba přináší štěstí a bohatství. A když umře, tak zbankrotuješ. Ale když ten majitel vidí, jak mu ta ryba roste, má z toho strašnou radost. Táta si občas po večeri udělá čaj, prostře si před akváriem bambusovou podložku a jen pozoruje tu rybu.*“ O ostatních rodinách říká: „*Většinou mají zlaté rybičky, jsou finančně dostupnější. Bohatší rodiny mají arowany. Ale arowany se špatně snáší s jinými rybičkami. Mohly by od nich chytit infekci a umřít. Tuhle arowanu dostal táta jako dar. A to akvárium si přivezl z Vietnamu.*“

Otcovou zásluhou není v bytě jen akvárium, ale i další věci. Ačkoliv Nowicka (2007) tvrdí, že jsou to v rodinách migrantů právě ženy, kdo má hlavní slovo v zařizování bytu, v této rodině vládne pevnou rukou muž.

Kapitola 6

Závěr

Domov má pro rodiny migrantů velice specifický význam. Koncept transnacionalizace nám ukázal, že migranti přestěhováním svůj původní domov neztrácí, ale udržují s ním vztahy, čímž jim vznikají domovy dva. Do svého druhého domova v hostitelské zemi přenášejí své zvyky, praktiky a materiální artefakty z domova původního, aby se v něm cítili dobře. V novém domově se tak zajímavě mísí kultura původní s kulturou novou. Lapení mezi dvěma světy tak migranti žijí dvojitý život. Ten „venku“, kde se přizpůsobují většině, asimilují se a příliš ze své původní kultury nedávají najevo a ten „uvnitř“, doma, kde existují velmi podobně, jako by byli ve své domovině.

Na rodině, která se účastnila výzkumu, je velice výrazný rozdíl mezi rodiči a dětmi, protože děti nezažily, či si nepamatují život ve Vietnamu. Jejich nahlížení na různé věci je tedy poměrně odlišné.

Při vytváření nového domova měly vzpomínky rodiny důležitý význam, jelikož rodina rozvrhla byt jako v původním domově a stejně tak umístila v bytě oltář. Vzpomínky na chudé podmínky a skromně zařízené domky rodinu nutí si vážit toho, co si v novém domově vybudovaly. Vazby na svůj původní domov migranti udržují zejména tak, že ho navštěvují, slaví ve své nové domovině vietnamské svátky a sledují vietnamskou televizi.

Pod pojmem domov vnímají jednotliví členové rodiny různé věci. Děti jsou fixované na byt, nábytek a další předměty v něm. Matka považuje za domov místo, kde je se svou rodinou a kde je její rodina spokojená. Materiální věci považuje pouze za prostředek k této spokojenosti. Otec pojímá slovo domov nacionalisticky a ze svých dvou domovů upřednostňuje Vietnam.

Praktiky, jež rodiny provozuje ve svém novém domově, tak aby mu dali nějaký smysl a cítili se v něm jako doma, by se daly rozdělit do dvou skupin. První skupina obsahuje praktiky pojící se s přípravou a konzumací jídla. Druhá skupina zahrnuje náboženské praktiky. V obou případech rodina lpí na tom, aby se postupy co nejvíce blížily tomu, jak byly uskutečňovány v původním domově.

V bytě najdeme mnoho věcí, které rodině připomínají Vietnam. Většiny byly dary od ostatních Vietnamců žijících v Chebu, obchodních partnerů otce, či jiných členů rodiny, kteří bydlí ve Vietnamu.

V rozložení bytu se projevují rodinné a sociální vztahy. V předsíni má rodina strategicky umístění veliké akvárium s dračí rybou, na znamení bohatství, úspěchu a hojnosti. Obývací pokoj slouží k přijímání většinou otcových návštěv. Kuchyně je pak v bytě centrem dění, kde tráví mnoho času zbytek rodiny. Dominantou kuchyně je tedy masivní stůl a židle, obojí dovezené z Vietnamu.

Zakořenit v nové domovině je pro všechny migranty napříč světem velice těžký úkol. Zpříjemní či urychlí takovýto proces, když se migruje ve skupině, nejlépe s rodinou. V přítomnosti rodiny není tak těžké vytvořit si místo, zázemí, které budou postupem času nazývat domovem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M. (2005): Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky. 1. vydání. Sofis, Praha, 459 s.
- BUTTNER, A. (1976): Grasping the Dynamism of Lifeworld. *Annals of the Association of American Geographers*, 66, č. 2, s. 277–292.
- BRIGHTWELL, M. (2012): A Taste of Home? Doktorská práce. Department of Geography, Royal Holloway, University of London, 386 s.
- BROUČEK, S. (2003): Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR – První část (kráceno). AVČR, Praha, 121 s.
- ČERMÁK, Z., JANSKÁ, E. (2011): Rozmístění a migrace cizinců jako součást sociálněgeografické diferenciaci Česka. *Geografie – Sborník ČGS*, 116, č. 4, s. 422–439.
- ČSÚ (2015a): Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a státního občanství - k 31. 12. 1994–2013.
- ČSÚ (2015b): Cizinci v ČR podle kraje, okresu a státního občanství - k 31. 12. 2012
- ČSÚ (2015c): 5 nejčastějších státních občanství podle oblasti, kraje a okresu v letech 2006–2013 (31. 12.)
- DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. (2007): Reflexe migračních teorií. *Geografie – Sborník ČGS*, 112, 2, s. 125–141.
- DRBOHLAV, D., (2001): Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů), s. 17–30. V: Šišková, T. (ed.): Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století. 1. vydání. Portál, Praha, s. 17–30.

- GLICK SCHILLER, N., BASCH, L., BLANC-SZANTON, C. (1992): Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration. *Annals of the New York Academy of Sciences*, č. 645, s. 1–24.
- HENDL, J. (2005): *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Portál, Praha, 407 s.
- HURRLE, J. (2006): *Multicultural Small Town at the Czech-German Border – A Visit to Cheb*, Multikulturní centrum Praha. <http://migrationonline.cz/en/multicultural-small-town-at-the-czech-german-border>
- JANSKÁ, E. (2008): Integrace Vietnamců do české společnosti. *Geografické rozhledy*, roč. 17, č. 4/2007-8, s. 6-7.
- KOCOUREK, J. (2004): Vietnamci. V: Drbohlav, D., Ezzeddine-Lukšíková, P. (eds.): *Výzkumná zpráva: Integrace cizinců v ČR*. IOM Mezinárodní organizace pro migraci, s. 32 – 46
- KOCOUREK, J. (2006): Vietnamci v ČR. V: Leontiyeva, Y. (ed.): *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů*. Sociologický ústav AV ČR., Praha, s. 46–62.
- KOCOUREK, J. (2001): Vietnamci v České republice. V: Šišková, T. (ed.): *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vydání. Portál, Praha, s. 99–105.
- KOZEL, R. (2006): *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. 1. vydání. Grada, Praha, 277 s.
- KUŠNIRÁKOVÁ, T. (2013): *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*. Disertační práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 159 s.
- KUŠNIRÁKOVÁ, T., PLAČKOVÁ, A., TRAN VU VAN, A. (2013): *Vnitřní diferenciací Vietnamců pro potřeby analýzy segregace cizinců z třetích zemí*. Výzkumná zpráva, Praha, 75s.
- MALLET, S. (2004): Understanding Home. *The Sociological Review*, 52, č. 1, s. 62-89.

- MARTÍNKOVÁ, Š. (2006): Česko-vietnamské vztahy. V: Černík, J. et kol.: S vietnamskými dětmi na českých školách. H&H Vyšehradská, Praha, s. 84–93.
- MARTÍNKOVÁ, Š. (2009): Stop pracovnímu vykořisťování – pohled zblízka. La strada, o.p.s., Praha, 63 s.
- MARTÍNKOVÁ, Š., PECHOVÁ, E. (2010): Vietnamci. V: HIRT, T. Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: Pracovní migrace, životní podmínky, kulturní specifika. Ministerstvo vnitra, 80 s.
- MARTÍNKOVÁ, Š., PECHOVÁ, E., KOCOUREK, J. (2012): Aktuální sociálně-ekonomická situace a problémy Vietnamců v Chomutově. Výzkumná zpráva, Praha, 48 s.
- MASSEY, D. (2005): For space. 1. vydání. Sage, Los Angeles, 222 s.
- MILLER, D. (2003): Material culture: why some things matter. UCL Press, London, 243 s.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR (2015): Cizinci s povoleným pobytem – Informativní přehledy za rok 2015.
- MÜLLEROVÁ, P. (1998): Vietnamské etnikum v České republice. V: Šišková, T.: Výchova k toleranci a proti rasismu. Portál, s.r.o., Praha, s. 81-98.
- NOWICKA, M. (2007): Mobile Locations. Construction of Home in the Group of Transnational Professionals. *Global Networks* 7, s. 69-86.
- PECHOVÁ, E. (2007): Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování. Výzkumná zpráva, 64 s.
- RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. (2010): Vybrané aspekty života cizinců v České republice. 1. vydání, VÚPSV, Praha, 121 s.
- REEVES, S., KUPER, A., HODGES, B. D. (2008): Qualitative research methodologies: ethnography. *BMJ*, 337, č. 7668., s. 512-514.
- SOMERVILLE, P. (1992): Homelessness and the meaning of home. *International Journal of Urban and Regional Research*, 16, č. 4, s. 529-539.
- SÝKORA, L. (2010): Rezidenční segregace. 1. vydání. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, 143 s.
- SÝKORA, L. (2014): Vztahy mezi majoritou, vietnamskou menšinou a dalšími národnostními skupinami v MČ Praha-Libuš. *Studie*, 76 s.

- SZALÓ, C. (2006): Domov a jiná místa/ne-místa formování kulturních identit. *Sociální studia*. 2006, č. 1, s. 145-160.
- SZALÓ, C. (2007): Transnacionální migrace: Proměny identit, hranic a vědění o nich. 1. vydání. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 175 s.
- TOLIA-KELLY, D. P. (2004): Locating processes of identification: studying the precipitates of re-memory through artefacts in the British Asian home. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 29, č. 3, s. 314–329.
- TUAN, Y. F. (1975): Place: An experiential perspective. *Geographical Review*, 65, č. 2, s. 151-165.
- VOJTKOVÁ, M. (2005): Teorie mezinárodní migrace. *Socioweb*, č. 5.

PŘÍLOHY

Rozhovor s matkou

Přiletěla jsem se svou dcerou a za svým manželem, když mi bylo 25 let. Přiletěla jsem a začala jsem bydlet v Chebu. Bydlela jsem v tržnici Dragoun, v menším bytě než je tence.

Jak dlouho před tím tady byl váš manžel?

Manžel přiletěl v roce 1992. Ale už před rokem 92 tady byl kvůli práci.

Kolik času tráví doma?

Ráno vstávám kolem sedmé a v 9 odcházím z bytu. A kolem 6-7 se vracím zpátky domů. O víkendech je to stejné, nemám volno, pracuji celý týden.

Kolik času tráví rodina spolu?

Ráno nejmladší syn odchází do školy, kolem osmé, deváté se sejdeme s manželem a pak se sejdeme až kolem šesté večer, když přijdeme z práce.

A jezdíte na nějaké rodinné výlety?

Jo, jezdíme. Pouze o letních prázdninách.

Kolik času tráví rodina v různých místnostech bytu?

V kuchyni během vaření a večeře, tak od šesti do půl osmé. A od osmi už jsem v ložnici. Syn je ve svém pokoji a obývací pokoj je použit jen, když hostíme návštěvy. Jinak je obývací pokoj, co se rodiny týče, tam netrávíme moc času. Vietnamci tráví hodně času v kuchyni.

Kdo hlídal dceru a syna, když byli malí?

Když byli malí, tak jsme je posílali k českým chůvám, které je naučili česky a českým tradicím a zvykům. A aby se naučili jíst české jídlo.

A proč neměli dcera a syn stejnou chůvu?

Protože se každý narodili v jiných letech a v každém roce se našla jiná chůva. Chůva, co ji měla dcera, už byla stará, tak se synovi musela najít jiná. A taky jsme se přestěhovali, tak jsme si museli najít chůvu v blízkosti tohoto domova.

Je nádobí přivezené z Vietnamu nebo koupené v Česku?

Většina nádobí je koupená v České republice ve Vietnamských obchodech. Ale máme to namixovaný. A dokonce používáme občas i lžice, nože a vidličky a ty jsou koupené tady. A hůlky a takové ty tradiční věci, ty si vozíme z Vietnamu.

Vaří se česká jídla?

Občas vařím rodině guláš a řízek. Ale knedlíky kupuju už hotové, jen je opařím. Vietnamci neumí knedlíky, Vietnamci umí jen guláš.

Vaříte v Česku stejně jako ve VN? Je rozdíl mezi surovinami v Česku a Vietnamu?

Vaření tady je jednodušší a snazší. Co se týče kuchyně, tak není taková vlhkost a vedro. Potraviny jsou takové čistší. A uspořádání kuchyně je pro vaření praktičtější než to ve Vietnamu.

Co je nepraktické na Vietnamské kuchyni?

Ve Vietnamu nemáme plynový sporák, ale elektrický. A v roce 92 se vařilo ještě na ohni.

Rozdíl mezi bydlením v Česku a Vietnamu?

Tady ten byt je uklizenější a ve Vietnamu máte dům a zahradu, je tam víc bordelu, musí se víc uklízet. Tady je všechno pohromadě na jednom patře, tak je to jednodušší.

Řídili jste se podle nějakých vietnamských pravidel nebo zvyků při zařizování?

Podle vietnamský tradic, podle světových stran, aby to rodině přineslo štěstí, aby žila v lásce a míru.

Jak obecně Vietnamci zařizují byt?

Záleží na finanční situaci rodiny. Nám to navrhoval architekt, ale přihlédl na naše přání a vize a došlo k nějakému kompromisu. Před tím architektem jsme si všechno pořídili tak nějak sami.

Když se řekne doma, co si představíte?

Když se řekne slovo domov, tak si představuju jednu šťastnou rodinu. Místo, kde žije celá rodina. Takže teď je to místo, kde bydlím v Chebu. Tam, kde mám rodinu, to je domov.

Z čeho všeho se pro vás skládá domov?

Z členů rodiny.

Přestěhovali byste se, případně chtěla byste změnit něco na domě/bytě ,kde bydlíte?

To ještě nevím.

Které předměty jste si přivezli z Vietnamu? Vozíte si něco z cest do Vietnamu?

Nábytek. Židle a stoly. Ty na kterých sedíme v kuchyni. A rýžovar je z Vietnamu. Většinou vozíme ovoce a zeleninu jako dary.

Sledujete vietnamskou i českou televizi? Posloucháte vietnamskou a českou hudbu?

Když se vracím z práce a vařím, tak si někdy pustím vietnamské kanály a někdy české. Hudbu poslouchám málo a když, tak českou nebo zahraniční vůbec, jen vietnamskou.

Dodržujete nějaké české a vietnamské tradice?

Jenom Vánoce. Z vietnamských tradic nejvíce slavíme nový lunární rok.

Jak se liší současný domov a ten ve Vietnamu?

Je to těžké říct. Třeba tam, kde jsem dřív vyrůstala, tam nebyla okna ani dveře a v tom roce 1995, když jsem letěla sem, tak domov, ve kterém jsem vyrůstala, byl hodně nezařízený, hodně starý. A neměli jsme pořádná okna ani dveře, byla během zimy strašná zima. Jen v létě to bylo příjemný.

Proč tady máte ten oltář?

Je to vietnamská tradice a i když se nastěhuješ kamkoliv, tak je to něco, co k naší kultuře patří, co dělá Vietnamce Vietnamci.

Proč máte zrcátko nad vchodem?

Proti zlým démonům. Mají to tak všichni.

A proč máte tolik alkoholu?

To jsou dary.

A ten gong? Je to něco, co je ve Vietnamu často k vidění?

Ten jsme taky dostali jako dar. Je to tradiční vietnamská soška.

A ten naložený ženšen?

Je to taky dar, je to dobré pro zdraví.

A ta zlatá socha kočky?

To byl rok kočky a dostali jsme to jako dar, aby nám přinesla štěstí. Ve Vietnamu máte 12 měsíců a každý má své zvíře. A tohle byl rok kočky, tak jsme to dostali pro štěstí.

A ta ryba, co máte? Je v něčem speciální?

Každá rodina preferuje jiný druh ryby.

Co je jiného ve vietnamském kalendáři, že nepoužíváte český, který se tu dá koupit?

Ukazuje vietnamské svátky a rok mrtvých.

A bonsaj, kterou máte v kuchyni?

Ta je spíše pro okrasu.

A citrusovník?

To je symbol vietnamského nového lunárního roku. Společně se sakurou a rýžovým dortem.

A tyhle trofeje, co tu jsou?

To je jen dekorace bytu.

A fotografie, které jsou na oltářích, na těch je kdo?

To jsou naši rodiče, kteří už mezi námi nejsou. Takto jim ukazujeme respekt.

A máte po bytě i jiné fotografie?

Ne, jen ty fotky na oltářích.

Po rozhovoru mi maminka ukazuje fotky, z události, kdy do Chebu přijel starosta jejího rodného města Bac Ninh, a potkal se se starostou města Chebu. A ona byla u toho, zastupovala mezi vietnamskými podnikateli z Chebu svého manžela, který byl na pracovní cestě ve Vietnamu.

Nejdříve město Bac Ninh pozvalo město Cheb do Vietnamu a pak naopak. Z těchto návštěv vzešlo „Memorandum o přípravě spolupráce města Cheb v České republice a města Bac Ninh ve Vietnamské socialistické republice mezi oběma městy v oblasti kultury, vzdělávání a podpory podnikatelského prostředí.“

Rozhovor se synem

Narodil jsem se v České republice, žiju tu 15 let, v tomhle bytě taky žiju patnáct let.

A rodiče přišli z Vietnamu dlouho před tím, než ses narodil?

Jo.

Jak dlouho?

Hodně dlouho. Nevím, neřekli mi to.

Ale vždyť tvoje sestra se narodila ve Vietnamu a není o tolik starší.

Měla smůlu.

Kolik času trávíš doma?

Záleží na tom, jestli mám co dělat. Když mě kámoši pozvou ven, tak chodím ven s nima. Ale většinou jsem doma 15,16 hodin ze dne. Přijdu ze školy, jdu na doučování, vrátím se.

A když jdeš s kamarádama ven, tak kdy?

To jenom o víkendu.

A to nechtějí rodiče, abys chodil přes týden ven?

Já to nestíhám. Chodím ze školy domů a pak hned na doučování a až v 6 se vracím domů.

A chodíš i na nějaký kroužky?

Chodím na Muay Thai, to je bojový umění. Je to thajský. Kámoš tam začal chodit a zeptal se mě, jestli nechci chodit s ním.

A kámoš je Vietnamec?

Jo, je Vietnamec.

Kolik času trávíš s rodinou?

Jenom u večeře, jinak mají rodiče práci a já školu. Takže se setkáváme většinou u tý večeře.

A se sestrou?

To jenom když se vrací z Prahy o víkendech.

A jezdíte třeba na nějaký výlety o víkendech?

To ne. Rodiče mají práci, tak nikam nemůžem. A já mam o víkendu doučování.

Kolik času tráví rodina v různých místnostech bytu?

Nejvíc ve svém pokoji, tam odpočívám a dělám si moje věci. S rodinou nejvíc v kuchyni, jak jíme, tak si povídáme.

Jsi tam někdy i při vaření?

Když máma potřebuje pomoci, tak přijdu a pomůžu jí.

A co obývací?

To jen teď, koukám na televizi. (HME v atletice) Jinak když máme návštěvu, tak si tu s ní naši povídají. Jinak je máma v kuchyni nebo v ložnici.

Jak probíhají společná jídla? Snídáte společně?

Táta většinou jí někde jinde, snídám s mámou. Ale jen o víkendu, přes týden nesnídám. O víkendu spolu obědváme a večeříme spolu každý den. Při večeři připravíme jídlo, pak se prostře a jíme. Na stole je všechno, podává se jen rýže. Tu podávám já nebo ségra. Rodiče nikdy. Nebo když přijdou hosti, tak to dělají oni. Nevím proč.

Když jsi byl malej, kdo tě hlídal?

Teta česká. Byl jsem u ní asi sedm, osm let. Pak už mě hlídala ségra.

A tu českou tetu jsi měl celou dobu jen jednu?

Myslím, že jo. Měla už vlastní děti a ty chodily do školy. Moc si na ni nepamatuju. Prej jsem na ní byl strašně zlej. A ona byla strašně hodná.

A hlídání od ségry bylo v pohodě?

Jo.

A vařila ti?

Jo.

A chutná ti to?

Jo, vaří česká jídla. Třeba guláš, to bylo strašně dobré. Nebo bublaninu. Pak se vždycky ptá, jaký to bylo, takže musím říct, že mi to chutná. I když mi to nechutná, tak musím říct, že mi to chutná, abych ji neurazil.

Sedí se při jídle u stolu? Je nádobí přivezené z Vietnamu nebo koupené v Česku?

Sedíme u stolu, jen když máme návštěvu, tak si prostřeme na zemi, protože je tam víc místa a jíme na zemi. Jinak večeře probíhá stejně jako u stolu. Nádobí je koupený tady v Čechách od Vietnamců. Nebo já nevím, kde to berou.

Česká jídla teda vaří jen sestra?

Jen ségra, máma to neumí a táta taky ne.

A vaří to sestra i pro rodiče?

No tak ségra ví, že tátovi to moc nechutná, ty český jídla, co vaří. Ale máma si třeba dá se mnou.

A tátovi to nechutná, nebo to nechce, že je to český?

On někdy jí český jídla, ale když to vaří ségra, tak se toho bojí. Takže většinou jí to vietnamský.

Když pozoruješ mamku při vaření, je to stejné jako tety ve Vietnamu? Je rozdíl mezi surovinami v Česku a Vietnamu?

Je to stejný. Žijeme si ve Vietnamu celkem dobře. Ale třeba na venkově to mají jinak. Sice mají taky rýžovary, ale celá ta příprava je špinavá. To prostředí, ta voda. Třeba nádobí myjí pořád ve stejný vodě.

A když jedete do Vietnamu, kam tam jezdíte?

Máme tam vlastní byt. A navštěvujeme dědu.

Rozdíl mezi bydlením v Česku a Vietnamu? Je zařízení vašeho bytu v Česku podle nějakých vietnamských pravidel? Jak Vietnamci zařizují byt?

Mají kamenné domy bez oken, mají jen mříže a v noci je tam strašná zima. Ve městě je zařízený stejný jako máme my tady v Čechách. Zrcadlo nad dveřma i oltáře. To má každá rodina ve Vietnamu.

A co se nábytku týče, je to stejné?

Mají tvrdší postele. Jsou na to tak zvyklí.

A rodičům to taky vyhovuje?

Oni nespí u dědečka, vrací se zpátky do jejich bytu a spí tam. Tam mají normální postel.

Když jste zařizovali byt, řídilo se to podle nějakých pravidel?

Oltář tu musel bejt. My ho máme nahoře, ale kámoši ho mají třeba na zemi.

Když se řekne doma, co si představíš?

Pohodlí. Místo, kde můžu spát a odpočívat.

Z čeho všeho se pro vás skládá domov?

Z kuchyně. A musím se cítit dobře. Prostě doma.

Přestěhovali by ses? Změnil bys něco na tomhle bytě?

Nic bych neměnil. Vyhovuje mi to tu. A stěhovat to asi ne. To je hodně práce.

Které předměty jste si přivezli z Vietnamu? Vozíte si něco z cest do Vietnamu?

Nic. Já si nic nevozím. Nechce se mi to brát. Ale táta si vždycky bere něco. Vozí hlavně ovoce.

Kdy jsi byl naposledy ve Vietnamu?

Před třema rokama, v šestý třídě.

Když koukáš na televizi, co tam sleduješ?

Sleduju český pořady, protože vietnamským nerozumím. Nebo i rozumím, ale nebaví mě to. Ale nějakým slovům nerozumím. Při večeři to moc nevnímám, to sledujou spíš rodiče.

A jakou hudbu posloucháš?

Neposlouchám vietnamskou. Vůbec. Vietnamský písničky jsou špatný. Mě vůbec nebaví, připadají mi takový... I ty texty jsou takový divný. Většinou o lásce. A ten rytmus je divnej. Poslouchám jen anglický písničky.

Dodržuješ nějaké české tradice?

Když jsem byl malej, tak jsem chodil tady na tržnici s pomlázkou a dávali mi peníze. Zazpíval jsem koledu, česky, a dali mi peníze. Chodil jsem s kámošem, s Vietnamcem.

A účastníš se oslav vietnamských tradic?

Na nový lunární rok. Jiný svátky ani neznám.

Jak se liší váš domov od toho, co má rodina ve Vietnamu?

Největší rozdíl jsou okna a mříže místo oken. Celkem se mi to hnusí, ale jsem tam rád. Nevím, co mě tam tak tahá, ale rád tam jsem. S bratránkama a tak. Ráda tam spím. Je tam sranda. Potkáš se tam s rodinou.

Takže i když se ti to tam nelíbí, tak jsi tam rád?

Je to takový divný, ale jo. Jsem tam rád víc než ve městě. I když je to na tom venkově špinavější.

Proč máte tady ten oltář s těma fotkama?

Abychom se modlili k prababičkám a pradědečkům a posílali jim ovoce a tak.

A jak to ovoce posíláte?

Rodiče to dělají. Řeknou něco, já nevím co, ještě mě to nenaučili. A pak jim dají to ovoce. A když si ho chtějí vzít rodiče, tak se musí pomodlit a pak si ho můžou vzít.

Proč tu máte všechen ten alkohol?

Protože ho táta sbírá, kupuje a dostává.

A ten gong?

Ten jsme dostali od nějakýho pána, co pracuje s tátou a je s ním i kámoš.

Je to něco, co bych našla i někde ve Vietnamu?

Nemyslím si.

A co rýžovar?

Ten nám přivezl tátovo kámoš z Vietnamu. Už je to asi pátej nebo čtvrtěj rýžovar, co máme.

A ten naložený ženšen má nějaký význam pro Vietnamce?

Nevim.

A ta zlatá kočka, co máte na lednici?

Žádnej, jen jak byl nový rok kočky, tak nám to dal nějaký pán. Aby to v roce kočky vypadalo hezky.

A líbí se ti ta kočka?

Jo.

A co ta dračí ryba?

Táta má rád velký ryby a obdivujou to lidi, co přijdou.

Kalendáře, co tu máte vyvěšený, ty nejsou český? Jak se liší od českého kalendáře?

Nejsou tam svátky určitých lidí, jmen. Jsou tam dny, kdy je úplněk, to je důležitý k modlení k oltáři. A je tam nový lunární rok.

A bonsai v kuchyni?

To byl dárek.

A co citrusovník, je pro Vietnamce důležitý?

Ne.

A ty trofeje, co tu jsou, to je důležitý mít to doma?

Ne, to má táta na ozdobu.

A nádobí, co máte, je to stejné jako se používá ve Vietnamu?

Jo, to je úplně stejný.

A jíte někdy příborem, nebo jen hůlkama?

Hůlkama a lžičkou.

A český jídlo jíš hůlkama nebo příborem?

Mohl bych i hůlkama, ale radši třeba příborama.

A máte po bytě jiné fotografie, než co jsou na oltářích?

Naše osobní fotografie. Třeba z dovolených. Mám je v pokoji.

Rozhovor s otcem

Kdy jste přijel?

V roce 1982. Tady naučím se, škola dobrá a potom dělat chemička komunismu v Oloví Sokolova.

A pracoval jste jako co?

Tam se rozjížděla chemička. Nalejzat, napíchat, nabouram se, navozit. Všechno dělat, umět. A potom 88 končit.

Musel jste zpátky do Vietnamu?

No, do Vietnamu, zpátky dělat podnikání. Do roku 92.

A v čem jste podnikal?

Dělat motorku a prodat zboží. Podnikatel. Taky stavební podnikatel a taky uhlí.

A v roce 1992 jste teda přijel do Česka?

Jo, sám.

A paní přijela kdy?

95.

A v tom roce 82 jste sem jel proč?

Dělal jsem ve Vietnamu dobrý, komunismus říkal, že dobrý a potom já dělat česky. Chemička posílat do Česky naučit.

Kolik času trávíte doma v bytě?

Někdy mám práci a celý týden pryč, někdy mam tolik času, půl dne doma. Mam čas, tak doma. Nemam čas, tak v práci.

Snídáte doma?

Doma. Dopoledne po Chebu a odpoledne doma, rodina.

Kolik času trávíte s rodinou?

Někdy čtyři hodiny, někdy ne. Přes týden tak dva dny. Hlavně manželka dělat rodina. Vyprat prádlo, uklidit, vařit. Někdy já pomoct. Doma já málo.

Jak trávíte čas s rodinou?

Normálně koukat televize, ale hlavní vietnamská televize.

Kolik času trávíte v obývacím pokoji?

Málo, to někdy. Já hodně kamarád. Furt nějaký kamarád na návštěvu. Každý den. Já doma a hned někdo. Sám v obýváku ne.

Kolik času trávíte v kuchyni?

Na oběd sám venku a potom večer doma v kuchyni. Rodina. Každý den. Všichni spolu.

Jak probíhá jídlo?

Manželka všechno. Vaří. Někdy syn umýt.

Modlíte se před jídlem?

Ne.

Když byly děti malé, měly české tety?

Hlídat málo, hlavně máma.

Uvažovali jste někdy o tom, že byste ty chůvy vyměnili, aby je děti neměly moc rády?

Ne. Paní Háje hlídat dcera, druhá paní syn, ale málo.

Je nádobí, ze kterého jíte doma, přivezené z Vietnamu?

Půl na půl.

Vaříte doma česká jídla?

Taky, ale málo.

Máte je rád?

Chutná jenom držková. A eště řízek. A řízek. Ale gulaš ne.

Když vaříte, je postup přípravy jídla stejný jako ve Vietnamu?

Úplně stejný.

Kde kupujete ty vietnamské věci?

Asijský obchod v Dragounu nebo na Svatý kříž nebo Praha.

Jaký je rozdíl v bydlení v Česku a ve Vietnamu?

Vietnam, tam moc horko, pokoj musí vysoký. Tady to všechno zima, takže ouzký. A Vietnam, to mokrý. To musí být velký.

[tlumočeno] Například křesla jsou dřevěná, tady v Česku máte kožený nebo látkový. Ve Vietnamu je na to moc horko a vlhko.

Když jste zařizovali váš byt, řídili jste se podle nějakých pravidel?

Chce to trochu osobitého stylu. Ale koupelna a záchod musí být zvlášť a kuchyně nesmí být hned vedle koupelny a záchodu. V obýváku musí být vždycky oltář. Pro rodiče manžela, pokud už zesnuli. Manželka by neměla mít pro své rodiče oltář, měl by ho pro její rodiče mít její bratr. Proto je ve Vietnamu důležité porodit mužského potomka. Když má rodina jen dceru, tak ta udělá oltář pro rodiče.

Který všechen nábytek jste si přivezli z Vietnamu?

Židle a stůl, jinak jsme všechno koupili tady.

I obývací soupravu?

Koupená v Česku, ale je to malajsijské.

Když se řekne „doma“, co si představíte?

Vietnam. Ale někdy je to půl na půl. Když jsem ve Vietnamu dlouho, zapomínám na Čechy, když jsem dlouho v Čechách, zapomínám Vietnam. Za rok létám i čtyřikrát do Vietnamu, furt jsem tam.

Co potřebujete k tomu, abyste nějaké místo nazýval domovem?

Rodina. Kde rodina a manželka, to je můj život. Hlavně rodina, manželka, děti.

Přestěhoval byste se tady z toho bytu?

Jo, ale ne do Chebu. Budeme do Prahy.

Které předměty, které máte v bytě, jsou přivezené z Vietnamu?

Obraz s výjevem z Hanoje.

Když se sem vracíte z Vietnamu, co si vozíte s sebou?

Jídlo hlavně. Tady není originál. Cibule, paprika, ovoce taky s sebou.

Sledujete televizi?

Jo, hlavně vietnam, český málo.

Co sledujete na českých programech?

Zprávy.

A rozumíte tomu?

Rozumím, ale málo.

A na vietnamských kanálech sledujete co?

Taky zprávy.

Posloucháte hudbu?

Málo, v autě. Česky i Vietnam. Česky radio a vietnam z cd.

Jaké tradice v Česku dodržujete?

Nový rok, svátek svobody, den dětí.

Jak slavíte svátek svobody?

Je hostina na konzulátu. V rodině nic.

Co ještě slavíte?

Dny, kdy zemřela máma, táta, babička, sourozenci. To se nechodí do práce. Vařit všechno, zavolat kamarád, chlastat.

Dodržujete nějaké české svátky?

Vánoce a Nový rok.

V čem je největší rozdíl ve vašem bydlení ve Vietnamu a v Česku? Jak vypadal váš dům ve Vietnamu, než jste se odstěhoval?

Ve Vietnamu je všechno dům, byl to dům v ulici. Všude venku koukaj kabely. Voda byla venku. Tři, čtyři domy dohromady jednu vodu.

Kde se tam vařilo?

V kuchyni. Jedna velká místnost, tam se vaří i spí. Jen koupe se venku na dvoře. A taky je tam suchý záchod. Sprcha, zeď kolem a dveře. Máš 200 litrů, když zima, dáš to vařit.

Jíte ve Vietnamu kočky a psi?

Pes ok, kočka ne.

Máte doma v bytě nějaké fotografie?

Nevim, zeptat manželka. Na zdi ne. Někdy ukážu a potom schovat.

Proč máte doma citrusovník?

To je na Nový rok.

A trofeje a alkohol?

Já furt chlastal, oni dal flašku. Ty jeleni taky dárek.

A ta zlatá kočka?

To rok kočka. Každý rok jiný.

A kdo vám ji dal, někdo z rodiny?

Kamarád. Teď rok kozy, minulý rok kůň.

Řídíte se spíš lunárním, nebo naším kalendářem?

Oboje.

V čem se lunární kalendář liší?

Jsou tam úplňky. Když ve Vietnamu někdo třeba sází rýži, řídí se úplňkem. Nezáleží na moderních technologiích nebo chemii, ale na úplňku. A taky každé čtyři roky má rok třináct měsíců.

Rýžovar, který máte doma, je přivezený z Vietnamu?

Z Vietnamu, tady posílat. Lepší Thajsko.

Když večeříte, jak to chodí s rýží?

Každý má svoji misku a ten nejmladší musí nandat rýži. A když nejsou doma děti, tak manželka. Já nikdy. Seru na to.

Jaké praktiky se pojí s oltářem?

Pravidelně se modlíme. Každý první den v měsíci podle lunárního kalendáře. Každýho prvního a patnáctého v měsíci.

Co je důležitého na tom oltáři mít, kromě fotek?

Vonné tyčinky.

To zapalujete každý den?

Ne! Blázen! Jen prvního a patnáctýho.

A ta ryba, co máte doma, tu jste si pořídil proč?

To Korea. Přiletěla letadlem. Je to jen pro bohatší. Pro štěstí.

A co se stane, když umře?

Neumře. Dvacet pět roků. Pak koupit nový.

Rozhovor s dcerou

Ahoj, je mi 22 let a v ČR jsem 20 let. Narodila jsem se ve Vietnamu a přiletěla s maminkou, když mi byly dva roky.

Kde přesně ses narodila?

V městě Ha Bac Ninh, v provincii Ha Bac. Je to asi hodinu od hlavního města Ha Noi.

Je to chudá část Vietnamu nebo spíše bohatší?

Teď by se dalo říct, že to patří mezi bohatší část Vietnamu, ale dřív to patřilo mezi chudší města.

Trávíš hodně času v kuchyni?

Když jsem ještě studovala v Chebu, tak jsem tady trávila hodně času. Když jsem nebyla ve škole, tak jsem byla tady doma. Ale rodiče tráví doma jen večery. Během dne jsou v práci.

Takže se s rodiči celý den nevidíte? Až když přijdou večer domů?

S mámou se občas vidím, má obchod kousek od domu. Když chci, tak jdu za ní. Ale většinou se celý den nevidíme, protože jsou rodiče pryč.

A kolik času trávíš ve svém pokoji?

Tam jsem jen večer, když se učím a připravuju do školy. Během dne jsem v kuchyni, mám tu televizi, vyvařuju tady, sleduju různé pořady. Ale jinak jsem většinu času v kuchyni. Je to tady prostornější, všechno je tu po ruce. Je to tak lepší.

A v obýváku trávíš čas?

Jen když máme doma návštěvu, a nebo když jsou nějaké svátky. Když je ve Vietnamu Lunární rok, tak po té novoroční hostině se celá rodina zvedne a jdeme do toho obýváku, tam si popřejeme, zapneme vietnamskou televizi, kde vysílají vietnamský Nový rok z Vietnamu. Ohňostroje, proslov prezidenta a tak.

Takže to není jako u českých rodin, že byste v obýváku seděli celý den?

Ne, to fakt jen když jsou ty návštěvy a svátky.

Kdybys měla popsat harmonogram rodiny ze svého pohledu, jak by vypadal?

Během týdne jsme šli s bráchou do školy, rodiče si dali společnou snídani a každý šel do vlastní práce. Odpoledne jsem se vrátila ze školy, uvařila si oběd, udělala si úkoly, uklidila jsem. Kolem páté hodiny jsem začala připravovat večeři. Rodiče se vraceli kolem sedmé a jen se převlíkli, sedli si ke stolu a začali jsme večeřet. A zapli jsme televizi. Vždycky při večeři sledujeme vietnamský kanál, kde sledujeme zprávy, filmy,

seriály. Po večeři, kolem osmé hodiny, se celá hostina uklidí, umyje se nádobí, no a rodiče po tom jdou po svých, umyjou se a jdou spát. Já douklidím a jdu taky. Jdu do pokoje, kde se učím.

A hlídalas bráchu, dokud byl malej?

Když jsem byla mladší a bráška se narodil, tak měl českou chůvu jako já. Já když jsem přiletěla ve dvou letech, tak jsem měla taky českou chůvu. Protože rodiče neměli čas, museli pracovat, takže jsem celej tejden byla u český babičky, a o víkendu si mě brali rodiče domů.

A tys tam i spala?

Jo, já jsem tam i přes týden spala. A u bratra to bylo jen ze začátku, dokud nezačal chodit do první třídy. Pak už byl se mnou doma. Ráno ho máma odvezla do školy, ze školy ho přivezla domů a doma jsem se o něj starala já.

A brácha tráví v pokoji víc času?

Jo, určitě, protože tam má počítač. Takže je furt zalezlej u počítače. Chodí ven jen občas, když má doučování nebo fotbal. Jinak máma je většinou v kuchyni a táta se doma jen navečeří a jde do ložnice.

Kdy spolu všichni trávíte čas?

Při večeři. Ve vietnamské komunitě je to čas, kdy se celá rodina sejde. A u nás platí pravidlo, že u večeře nesmí chybět žádný člen. Pokud třeba já studuju v Praze, tak u té večeře nemůžu být, ale když jsem doma, tak musím být na večeři doma.

A sedíte při večeři u stolu?

Sedíme u stolu, kde každý má své místo. A nejstarší dítě z rodiny sedí u rýžovaru. Pokud je prvorozený syn a druhá je dcera, tak většinou je to dcera, kdo sedí u toho rýžovaru a podává rýži. A když se začne večeřet, tak děti musí pozvat rodiče, aby začali jíst. Kdybych to přeložila do češtiny, znělo by to divně. Ale je to něco jako: „Zvu vás na večeři.“ A pak se začne jíst. A když to dítě rodiče nepozve, tak to starší berou tak, jako že je nerespektuješ. To je neslušný. Předtím, než začneš jíst, musíš pozvat ty dospělý. A až pak můžeš začít jíst.

A u velkých oslav taky sedíte u stolu?

Pokud je to více jak 6 lidí, tak se sedí na zemi. A sedí se v předsíni, protože to je nejprostornější část. Kdybychom měli prostornější kuchyň, sedělo by se v kuchyni. Ale to by musela být hodně prostorná kuchyň. V předsíni se prostře novinami a letáčky nebo bambusovou podložkou, kterou jsme si přivezli z Vietnamu. Sedí se v kolečku a

vprostřed je jídlo. Každý má vlastní misku, do ní se dá rýže, ta je hlavní. Pak jsou přílohy – maso, polívky...

Misky, ze kterých jíte, jsou z Vietnamu?

Je to různě namixovaný. Část misek si tu maminka koupila v kamenných obchodech, vietnamských kamenných obchodech, část jsme dostali od strýčka a tety ve Vietnamu, tak to přivezl tatínek. Ty hezčí misky, co jsou z Vietnamu, tak ty se používají jen na Nový lunární rok nebo tak. Jsou docela křehký.

Probíhají tyhle velké večeře stejně i ve Vietnamu?

Úplně stejně. Celkově i ty rodinné večeře probíhají stejně jako ve Vietnamu. Taky se sedí u stolu, a když se sejde velká společnost, tak na zemi. Každý má misku a hůlky a uprostřed stolu je třeba deset chodů. Ta rýže je hlavní a k té přidáváš, co chceš. Zeleninu, maso, vejčeka, co se zrovna podává. Vietnamská večeře má minimálně tři chody. A je pravidlo, že nesmí chybět rybí omáčka, to je základ.

A vaříte někdy i česká jídla?

Jen v nepřítomnosti otce. Protože tatínek je na tu tradiční vietnamskou kuchyni. On ani nejí rýžové nudle. Musí být rýže. Když ještě žil ve Vietnamu, Vietnam byl ve válce. Byli fakt chudý a jediný co měli, byla rýže. A když byla nějaká akce, bylo i maso. Ale babička to měla tak rozdělený, že pokavaď nesníš první misku rýže, nedostaneš maso. Takže nejdřív miska rýže a pak druhá, ve které byl jeden kousek masa.

Je vietnamské jídlo stejné v Česku i ve Vietnamu?

Je to hodně stejný. Jak tady máme asijský obchody, kamenný, tak se všechny ty potraviny z Vietnamu exportují sem do Čech a dá se tady všechno koupit. Jak koření, bylinky, různý zeleniny a tak.

Takže kdyby sem přijel někdo z Vietnamu, kdo tady v životě nebyl, tak by mu to jídlo připadalo stejný?

Určitě jo. Dokonce bych řekla, že tady je to chutnější než ve Vietnamu. Ale to je spíš z hygienických důvodů.

Jak se liší váš současný byt v Česku od vašeho bydlení ve Vietnamu?

Než jsme se přestěhovali do Česka, bydleli jsme u babičky. Neměli jsme byt. Babička měla malinkej baráček, takovou chatku. Tam měla dvůr a vařilo se venku na dvoře. A koupelnu neměla. Jen jedna místnost, vydlážděná. Voda se nosila ze studně. Měla studnu uprostřed dvoru, tam se nabrala voda a koupalo se v té vodě.

A současný byt máte zařízený podle nějakých vietnamských zvyků?

Jo. Třeba oltář, to si otec nechal od nějakého věštce, člověka, co se vyzná ve vietnamských čarodějných věcech... Ten přišel k nám domů, podíval se z oken, jaký je výhled, kde je sever, kde zapadá slunce, kde vychází. A řekl tátovi, že ten oltář, kde jsme ho do té doby měli, že je to špatně, že musí být umístěn jinak, aby to přineslo rodině štěstí. Takže táta kvůli tomu oltáři předělal celý obývací pokoj. A pak ten věstec přišel i do ložnice a řekl, kde musí být postel, skříň a oltář. A před vchodem nad dveřích máme zrcátko, což je ochrana před negativními silami. To měla i babička ve Vietnamu. Chrání to rodinu před bubáky a zlými duchy. Protože Vietnamci hodně věří na posmrtný život. Na oltáři musí být vždycky vonné tyčinky a obrazy mrtvých. My máme na oltáři v obývacím pokoji babičku a dědečka z otcovy strany a v ložnici by měl být oltář s babičkou a dědečkem z matčiny strany, ale máma ho tam nechtěla, protože nechce mít v ložnici obraz své maminky.

Na oltáři musí být obrázky, vonné tyčinky a když je úplněk, tak omyté ovoce. A pak tam musí být sklenice s vodou.

Proč?

Protože se k tomu oltáři chováme, jako kdyby tam byl někdo živej, takže tam musí být voda, aby ten člověk neměl žízeň. No a ono se věří, že když se k tomu oltáři pomodlíš, tak ten duch toho jídla půjde do toho druhého světa a ty mrtví se z toho nají.

A jak jsem se zmiňovala o těch vietnamských bylinkách, tak ty my si pěstujeme sami. A když je výročí těch mrtvých, tak se uvaří teplé jídlo a to se dá nahoru na ten oltář. A to potom to teplý jídlo, když to vystydne, tak se pomodlíme, dáme to dolů a ohřejeme si to.

Takže to nevyhodíte?

Ne, to se nesmí vyhazovat. Všechno se to musí sníst. A ty bylinky, ty jsou ze semínek, co jsme přivezli z Vietnamu. Dá se to tu pěstovat, i když je tu jiný klima.

A to pěstujete venku nebo doma?

Venku.

A jak jste zařizovali tenhle byt?

Vietnamci nemají byty tak hezky dekorované jako Češi. Čechům všechny barvy ladí a působí to útulně a vkusně. Vietnamci si kupují prostě to, co se jim líbí. A je jim jedno, že jedna věc je zelená a druhá je hnědá a neladí to k sobě. Ptala jsem se táty, proč to tak je a otec říkal, že se byt musí skládat z věcí, které se mu líbí. Takhle je to tak, jak to Vietnamci dělají. Mě to tady třeba přijde nevkusný, ale rodičům se to hrozně líbí.

Celkově se Vietnamcům líbí takové hodně kýchovité věci. Hlavně zlatá barva jako symbol bohatství. A červená jako symbol štěstí. Takže většina sošek, co máme v bytě, jsou zlatý. A nádobí na čaj a tak, to je taky zlatý.

A když jsme se sem nastěhovali, tak to bylo 1+1. Vietnamci nedávají na bydlení takový důraz. Hlavně že mají střechu nad hlavou. Asi po pěti letech, co jsme tady bydleli, se táta rozhodl pro rekonstrukci. To už byl na světě i bratr. Táta propojil dva byty. Většinu nábytku jsme vyhodili a nový jsem vybírala já. Hlavně kuchyň. Sedací soupravu vybíral otec, je kožená s prvky dřeva. Vietnamci mají rádi dřevo.

Proč máte tak drahou sedací soupravu, když ji nepoužíváte?

Obývák reprezentuje rodinu. Na obýváku je vidět, jak jsme na tom finančně. Ukazuje se tak návštěvě, že na to máme.

Proto máte v obýváku i tolik alkoholu?

Vietnamci mají rádi alkohol, obzvlášť ten evropský. Je u nich ceněný. A táta rád sbírá alkohol. Někdo rád sbírá známky, někdo alkohol.

A to dělají všichni Vietnamci?

Vietnamci vědí, že je to drahé. Když to mají, vystaví to a nepijí to. Jen na Lunární rok se nějaká láhev otevře, ale to je jen jedna.

A ten gong, co tu máte?

To je dar od kamaráda z Vietnamu. Přivezl to přímo z Vietnamu. Ani nevím, čeho je to symbol, ale je to dar. Ve Vietnamu to rodiny nemají, ale měli to dřív králové a bylo to v chrámech. Takže je to spíš duchovní věc.

A vaši jsou věřící?

Nejsou, ale respektují všechny tradice jako například oltář. Nevěří ale v posmrtný život. Ale tyhle tradice jsou prostě to, co dělá Vietnam Vietnamem.

Když se řekne doma, představíš si Vietnam, nebo Česko?

Když se řekne doma, představím si tady byt v Chebu. Jsem tu odmalička. Dřív jsem lítala do Vietnamu ob dva roky, ale maminka už nerada cestuje do Vietnamu, takže cestujeme v létě po Evropě. Takže jsem ve Vietnamu nebyla už šest let. Ale jinak tatínek lítá každé dva, tři měsíce.

A myslíš, že pro tvé rodiče je domovina Česko nebo Vietnam?

Myslím, že Vietnam. I když žijeme v Česku, máme doma, jako ve Vietnamu, byt. Ale je prázdný. Takže asi počítají s tím, že se vrátí do Vietnamu. Česky sice umí, ale není to ono. Když to pro mě už je Česko domov, to spíš ve Vietnamu si připadám cizí.

A máš pocit, že ti to ve Vietnamu dávají najevo?

Jak kde.

Proces přípravy jídla je teda v Česku stejný jako ve Vietnamu?

Úplně stejný. Taky máme rýži, ta se připravuje úplně stejně jako ve Vietnamu, k tomu máme ten rýžovar, ve Vietnamu už taky každá rodina používá rýžovar. Možná na vesnicích ještě vaří rýži na ohni... Ale jak je to rozvinutější, tak už mnoho rodin má alespoň jeden rýžovar. Rýže se připravuje snadněji, rychleji.

A ten rýžovar, co máte teď, ten je dovezený z Vietnamu?

Ten jsme si přivezli z Vietnamu. I když tady v těch kamenných obchodech prodávají rýžovary. Ale tenhle je přivezený z Vietnamu. A je to taky dar, od kamaráda.

To je váš první rýžovar? Máte ho celou dobu, co tu jste?

Ne, ten už je tak čtvrtý. Je to klasický spotřebič. A tenhle nemluví. Ten starý říkal: „Rýže se začíná vařit.“ nebo „Rýže bude brzy hotová.“ a tak. Takže když hospodyně vaří, rýžovar do toho mluví a ona ví, jaký je stav rýže. Bylo to super, ale takové rýžovary už se nedají sehnat.

K čemu tu máte ten naložený kořen ženšenu?

Momentálně je to jen dekorace. Ženšen je velmi vzácný a zdravý, ale velmi drahý. Teď je to jen dekorace, ale možná když bude někdo z rodiny nemocný, tak se nějak upraví a použije se. Ale jak se použije, to nevím. Třeba se z něj dělá čaj. To táta přivezl z Vietnamu. Vietnamci nakládají i bylinky, ale do alkoholu a dělají si tak vlastní alkohol. A mají to jako na zdraví. Naši každý večer pijou paňáka tohoto bylinkového likéru.

A proč máte tuhle sochu zlatý kočky?

To jsme dostali jako dárek, je to symbol bohatství. To byl rok kočky. Je to od tátova kamaráda. Už by se mohla vyhodit, ale rodiče ji tu chtějí nechat, líbí se jim.

Má to pro tebe nějaký význam, v roce kterého zvířete jsi narozená?

Vietnamci hodně věří na horoskopy, říká se, že když jsi nějakého znamení, mělo by k tomu být dobře vybráno znamení partnera. A Vietnamci, když plánujou rodinu, tak si i plánujou rok, kdy se to dítě narodí. Kdyby to měla být holčička, tak aby se nenarodila v roce draka nebo lva. Takové mají pak problémy si sehnat manžela. Jsou takové ostřejší. Kdybych měla přítele a jeho znamení by se nehodilo k mému, tak mi to rodiče zakážou.

Dračí ryba, kterou máte, ta je taky pro Vietnamce nějak důležitá?

Většina vietnamských rodin má akvárium. Voda znamená život. Takže mají akvárium s rybičkama, většinou zlatý rybičky. Náš tatínek má dračí rybu, arowanu. Ty jsou ve Vietnamu žádané. Ta ryba přináší štěstí a bohatství. A když umře, tak zbankrotuješ. Ale když ten majitel vidí, jak mu ta ryba roste, má z toho strašnou radost. Táta si občas po večeri udělá čaj, prostře si před akváriem bambusovou podložku a jen pozoruje tu rybu.

A takovouhle rybu mají lidi často ve Vietnamu?

Většinou mají zlaté rybičky, jsou časově dostupnější. Bohatší rodiny mají arowany. Ale arowany se špatně snášejí s jinými rybičkami. Mohly by od nich chytit infekci a umřít. Tuhle arowanu dostal táta jako dar. A to akvárium si přivezl z Vietnamu.

Chce táta, abyste se o tu rybu starali?

Nechce krmít od nikoho jiného, jen od táta. Když je táta pryč, tak ji krmí strejda. Ode mě to jídlo nesní. A vůbec nejí takový ty rybí vločky. Jí třeba syrové hovězí nebo cvrčky. A nebo syrový červy. Je to takový mazlíček. Češi mají rádi psy, Vietnamci rybičky.

Ty trofeje, co máte po bytě, to jsou trofeje, co táta ulovil sám?

Ne, to jsou dary od kamarádů. To dostává na utvrzení přátelství. Většinou, když dostaneš takovýhle dar, tak si to vystavíš. Když táta letí do Vietnamu, tak daruje český porcelán nebo evropskou kosmetiku. Nebo Becherovku. Něco českého nebo evropského.

Co to máte za kalendáře, ty jsou z Vietnamu?

Některý jsou přivezený přímo z Vietnamu, některý jsou koupený tady. Ten s Vietnamskou vlajkou táta přivezl z Vietnamu. Je tam jak evropský kalendářní rok, tak i lunární. Liší se to o tak o měsíc. A je tam vyznačený úplněk, to datum je vždycky červený. To je důležitý kvůli oltáři, abychom se pomodlili k mrtvým. Tím ukazujeteš respekt. Ten druhý kalendář je koupený v Česku.

Tady tu bonsai, to jste vypěstovali sami?

Ne, to je taky dar. Ve Vietnamu je to velmi žádané. Předávají se tam z generace na generaci a pak to některé dítě může prodat. Že ten prapraprarodič myslí na své praprapravnučky. Já jsem od rodičů taky dostala bonsai, mám ji v Praze ve svém pokoji.

Slavíte Vánoce?

Spíš jen já. Ráda slavím Vánoce, tak směřuju rodinu k tomu, abychom to 24. nějak oslavili. Sice to nejsou tradiční české Vánoce s kaprem, ale třeba máme bramborový

salát, stromeček, dárky. Snažíme se. Vietnamci Vánoce nemají, nikdy je neslavili, ale v poslední době je to trend ze západu.

A vaše vietnamské svátky?

My máme Lunární rok. To je největší vietnamský svátek. To jsme doma v bytě a koukáme na televizi. Ale jak je časový rozdíl, tak nám začíná už v šest, to je ve Vietnamu půlnoc. Je hostina s typickými vietnamskými jídly. Je to rodinná záležitost, nikdo se nezve. Jen bratr, maminka, tatínek. Jako pro Čechy Vánoce. Až když odbije půlnoc, tak chodí kamarádi. Před půlnocí nikdo.

A hostinu připravuješ ty?

Připravujeme to společně s maminkou celý den už od rána. Je toho hodně, třeba devět chodů. Všechna jídla, co vaříme, jsou úplně stejná, jako se dělají ve Vietnamu. A jako symbol českých Vánoc je stromeček, tak Lunární rok má dva symboly. Citrusovník, to Vietnamci vybírají jako stromeček a třešeň. To chodíme k český babičce a uřízneme si třeba větve jabloně. Dáme to do velké vázy a ona vykvete. A mamka tam přidá umělé růžový květy, aby to vypadalo jako třešeň. Ve Vietnamu každý Lunární rok koupí rodina citrusovník, ale my tu máme pořád jeden a ten vydrží po celý rok. Hlavně tady se to moc nedá sehnat, ve Vietnamu jsou na to trhy. A krom stromečků musí taky na Lunární rok být rýžový dort.

A ten rýžový dort jíte jen na Lunární rok?

Jo, to se nejl nikdy jindy. Je to náročné na přípravu.

A byla jsi někdy na oslavy Lunárního roku ve Vietnamu?

Byli jsme, když jsem byla ještě hodně malinká. Bylo mi asi sedm. To jsme letěli do Vietnamu. Ve Vietnamu se to liší pouze v tom, že jak to tam slaví úplně všichni, tak se chodí potom hodně ven.

A vy jste v Česku na Lunární rok doma proto, že chcete být s rodinou, nebo proto, že v Česku není moc lidí, kteří to slaví?

Nene, jsme doma, protože chceme být s rodinou. A když je Lunární rok, tak je neslušné chodit na návštěvy. Každá rodina je u sebe doma. Kdyby byl třeba ohňostroj, tak bychom se šli podívat, ale pak bychom šli zase domů na hostinu.

A jaké jiné svátky slavíte?

Svátek rýžových kuliček, vietnamský den dětí, den učitelů, den otců, vietnamský nový lunární rok, úplněk, úmrtí předků. Na úmrtí předků se schází celá široká rodina.

Jaký je harmonogram dne rodiny o víkendu?

Když nemusíme já ani bratr do školy a jsem doma, tak nejen že se sejdeme u večere, ale taky u snídaně. Snídaně u nás vypadají jinak než u českých rodin. Snídáme polévky nebo rýži. To taky uvaříme v kuchyni. Třeba vstanu dřív a uvařím. A pak si sedneme ke stolu a snídáme. Buď máme polévku Pho, z rýžových nudlí nebo polévka Bun, která je také z rýžových nudlí, ale mají jiný tvar. A taky je k tomu maso, zelenina a čerstvý bylinky.

Jak ses učila vařit?

Mně nikdo vařit neučil, já vždycky jen pozorovala maminku. A když mi něco chutnalo, tak jsem se zeptala, jak se to dělá. Jinak v kuchyni už máme všechno připravený, všechny ingredience a koření z Vietnamu.

A rodina je spokojená s tím, jak vaříš?

Jo, rodina je spokojená. Jen jim vadí, že vařím hrozně dlouho. Já si s tím moc hraju. Maminky totiž vaří hrozně rychle. Rodiny, které nemají starší dceru a syn neumí vařit, tak maminka musí uvařit po tom, co je v práci a vrátí se domů. A má na to třeba jen půl hodiny, na to uvařit čtyřchodovou večeři. Tak ty maminky to umí už fakt dobře. Já vařím třeba tři hodiny a mamča udělá tu samou hostinu během půl hodiny.

Už jsi někdy vařila ve Vietnamu?

Ve Vietnamu jsem v životě nevařila. Když jsme ve Vietnamu, tak vaří tety. Jak tam dlouho nejsme, tak když přijedeme, všichni se nás snaží zvát domů a pohostit nás. Takže ve Vietnamu jsem neměla možnost. Ale řekla bych, že ve Vietnamu se vaří o dost hůř než tady, protože se tam vaří třeba na dvoře a bere se voda ze studny. A je tam vedro a dusno a vlhko.

Co je pro tebe domov?

Domov je pro mě tady v Chebu, tady tenhle byt. Kuchyně, všechno.

Takže kdybyste se přestěhovali, tak bys ten domov ztratila?

Určitě by se to dalo tak říct.

Z čeho všeho se pro tebe skládá domov?

Z členů rodiny a celkově ten nábytek. Mám k tomu citové pouto.

Dokázala by sis připadat doma v nějakém česky zařízeném bytě, kde všechno k sobě ladí?

Myslím, že určitě. Kdybych tam bydlela s rodičema, tak by to stejně časem předělali ke svému.

A tenhle byt teda prošel nějakýma stavebníma úpravama?

Jo, měli jsme českou firmu, co to tady vybourala. Nemáme zábrany vzít si českou firmu. Ale kuchyň a barvy na zeď jsem vybírala já. Takže to tu chvíli vypadalo jako český byt, ale rodiče pak nakoupili všechny ty vietnamské dekorace a přišly ty dary, tak ten byt dostal úplně jiný nádech. Ale pořád máme plovoucí podlahy. To ve Vietnamu, jak je vedro, tak mají dlaždice. Ale Vietnamci mají hodně rádi masivní dřevo. Takže ta pohovka, tenhle stůl, všechno je masiv. Zrovna ten kuchyňský stůl je z Vietnamu, to akvário taky. Vietnamcům se to líbí.

Přestěhovala by ses?

Já bych tu zůstala, vyrůstala jsem tu v tom bytě. A v celém paneláku bydlí naši příbuzní, tak je to větší sranda. A když člověk třeba vaří a chybí mu limetka, tak si skočí k tetě. Nebo chybí koření, tak si skočím k sestřence. A bydlí tu pospolu celá rodina, kvůli tomu otec nechce bydlet v baráku se zahrádkou, kde by bydlela jen naše rodina. Vietnamci preferují bydlení, kde je více lidí. Je s kým si pokecat, je jednodušší se sejít, dát si zelený čaj, podívat se na televizi. Nebo se sejde celá rodina a zpívá se karaoke a tak. Máme velký byt, tak se scházíme v kuchyni, je to srdce bytu. I kdybychom měli 10+1, stále se scházíme v kuchyni.

A co by třeba muselo být v obýváku, abys tam trávila víc času?

Nic, je to prostě jen pro návštěvy a novoroční akce. Nebo narozeniny. Do kuchyně se i vejde víc lidí.

A cítíš se tu doma, i když je ten byt zařízený podle rodičů?

Jako ze začátku mi to hodně vadilo, že je to tak nevkusně udělaný. Ale pak mi táta řekl, že jsme pořád Vietnamci a Vietnamci mají jiný vkus a cit pro dekoraci. A zdobení bytu odráží tu kulturu, charakter člověka a tak. A je to pravda, kdykoliv se vracím domů, cítím, že je to jiné, že to má vietnamského ducha. Už se mi to taky líbí, ale přišlo to až později. Nelíbily se mi všechny ty dekorace, že to neladilo. Byla jsem v pubertě a hodně jsem protestovala. Některé dekorace jsem i schválně schovávala. Třeba tu hlavu tý ryby. A když to táta zjistil, musela jsem to vrátit a ještě k té hlavě ryby přidal pušku. Neměl to asi v úmyslu, ale dost mě tím vytrestal. A teď si oblíbil starožitnosti. A co se mu líbí, to si přinese. Tak se tvoří domov.

A dřív jste tady měli fotku vašeho táty, jak hladí leoparda, to má nějaký symbolický význam?

Na to jsem se nikdy neptala, ale Vietnamci celkově se rádi fotí takhle v nějakém studiu, kdy se ty fotky upravují, dají se hezky do rámečku a oni si to vystaví v bytě. Třeba rodinné portréty. To je ve většině vietnamských bytů.

Co všechno teda máte z Vietnamu a vozíš si něco pravidelně?

Vozíme hlavně zeleninu a ovoce, které je velmi exotické a v Česku není k dostání. Dříve jsme si hodně vozili i oblečení, ale jak obchody zlevnili a tak, tak nevozíme oblečení. Taky jsme si vozili spotřebiče jako je rýžovar, proto ty, co byly tady k dostání nebyly tak kvalitní. I ta rýže z těch rýžovarů z Vietnamu chutná jinak. Taky vozíme čaje, nádobí na čaje – konvičky a kalíšky, a taky sladkosti. Sušenky a bonbony, které tu nejsou k dostání.

Sledujete české TV programy? Nebo jen vietnamské?

Máme vietnamský kanál VTV4. A tam jsou zprávy, filmy, pohádky, talk show. Na ten program se díváme během večere. Program začíná vždycky v šest hodin úvodní znělkou a to je vietnamská hymna. Pak jsou zprávy, film. Film běží v průběhu večere, takže většinou při večeři koukáme na vietnamský film. Potom jsou talk show a kolem desátý hodiny jsou zprávy v pěti jazycích. Francouzštině, čínštině, angličtině, ruštině a vietnamštině. Kolem dvanáctý se ten kanál zase vypne a konec.

A rozumíš všemu, když mluví v televizi vietnamsky?

Záleží. Třeba včera jsme koukali na talk show a tam byli lidé, myslím, že z jihu, a ty mají jiný akcent, tak jsem měla problém jim rozumět.

A když posloucháš hudbu, jakou posloucháš?

Záleží podle nálady. Ale třeba někdy, když jsem v Praze a stýská se mi po rodičích a po domově, tak si zapnu nějakou vietnamskou klasiku a poslouchám. Taková ta hudba, co poslouchá generace mých rodičů. Taková typická vietnamská tradiční hudba.

O čem se v takových písních zpívá?

O domově, rodném městě, o lásce, o rodině, o mamince, o tatínkovi.

A český písničky posloucháš?

Ty neposlouchám moc. Jen když si při vaření zapnu rádio, tak tam nějaká česká písnička padne. Ale že bych si dobrovolně vyhledala nějakou českou písničku, to ne. Spíš poslouchám zahraniční písničky.

Jak se liší váš byt tady a byt ve Vietnamu?

Náš byt tady je určitě prostornější, co se plochy týče. Ale na patra je menší. Ve Vietnamu máme čtyřpatrový. Tady jen jedno patro. Na plochu je to ve Vietnamu menší

než tady. Ve Vietnamu jsou drahé pozemky, takže se tam staví do výšky. Takže užoučké, ale vysoké domečky. V každém patře je tam klimatizace, to v Česku není potřeba, tady je kvůli zimě topení. Je to hodně prostorný a nábytek je ze dřeva, jako ve Vietnamu. Tady je kuchyň společně s ostatními místnostmi. Ve Vietnamu je dole obývací, nahoře jsou ložnice a kuchyň je na dvorku mimo. Dřív jsme tam měli studnu, ale teď je to trochu modernější a přivedla se tam voda. A ve Vietnamu máme pokoj pro návštěvy, tady doma spí návštěvy v obývací.